

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

A fiatalkorúak ügyeinek nyilvánossága

Szerző:

Dr. Madarasi Anna

Budapest, 2018. május 25.

1. Bevezető

A dolgozat témaválasztásának oka, hogy 2006. óta először a Pesti Központi Kerületi Bíróság Büntető IV. Csoportjában, majd Büntető II. Csoportjában bírósági fogalmazóként, később a Fővárosi Bíróság Büntető Kollégiumvezetője mellett bírósági titkárként, és 2015. óta pedig a Fővárosi Törvényszék sajtószóvivőjeként számos nagy közérdeklődésre számot tartó ügy előkészítésében, tárgyalásán és kommunikációjában vettem részt. Ezek között természetesen több fiatalkorú elleni büntetőügy is volt.

Számomra nagyon meghatározó olvasmány Brian MacKenzie amerikai bíró „Extrajudicial Speech: Judicial Ethics in the New Media Age” című publikációja¹, amelyre már szóvivőként, a bíróság és a sajtó kapcsolatának nemzetközi aspektusait tanulmányozva bukkantam rá. A cikkben részletesen ír az első olyan amerikai büntetőügyekről, amelyek tárgyalásakor, az 1950-es években a tárgyalóteremben megjelentek a modern tájékoztatási eszközök, és először felmerült a közvélemény széleskörű tájékoztatásának az igénye. Beszámol az ezekkel kapcsolatos negatív tapasztalatokról és az erre adott amerikai válaszokról, az amerikai Legfelsőbb Bíróság döntéseiről. Bemutatja hogyan alakult át az elmúlt évtizedekben a sajtó működése és hogyan működik ma a tömegtájékoztatás, valamint felhívja a figyelmet a tudatos bírósági kommunikáció, illetve a sajtó tudatos kezelésének fontosságára.

Annak ellenére, hogy az elmúlt 20 évben folyamatosan jelennek meg publikációk, tanulmányok és cikkek a bíróság és a sajtó kapcsolatának témájáról, a napi munkám során mégis azt tapasztalom, hogy a magyar bírósági szervezet és a bírák nagy része még mindig nem tudja vagy nem meri bátran, határozottan és jól kezelni a tárgyalóteremben lévő újságírókat, kamerásokat. Ráadásul a technikai eszközök gyors fejlődése miatt, újabb és újabb kommunikációs csatornák és felületek jelennek meg, amelyek a tárgyalóteremben is újabb kérdéseket vetnek fel. Ilyen például a Facebook vagy az online közvetítés, de akár a percről percre közvetítés kérdése is. Ezek a problémafelvetések különösen hangsúlyosak a fiatalkorúak esetében, akikkel kapcsolatban valamennyi nemzetközi dokumentum kiemeli a magánélethez fűződő személyiségi jogvédelem fontosságát. Ezek a dokumentumok azonban nemcsak a jogalkalmazókra, hanem a jogalkotókra vonatkozóan is fogalmaznak meg elvárásokat és amíg azok nem teljesülnek, addig a jogalkalmazók sincsenek könnyű

¹MacKenzie, Brian: Extrajudicial Speech: Judicial Ethics in the New Media Age, Reynolds Courts and Media Law Journal, 2012.

helyzetben.

A tárgyalások nyilvánosságának kérdése több alapjogot is érintő, összetett terület. Ezek az alapjogok a tárgyalótermi helyzetekben gyakran konkurálnak egymással és a gyakorlat, elsősorban a bírák feladata az ezek közötti egyensúly fenntartása. Az általános szabályokhoz képest a fiatakorúak ügyeinek tárgyalása során pedig további speciális követelményeknek is meg kell felelni a tárgyalásokon, illetve az általános szabályoktól eltérőek a hangsúlyok a tárgyalás nyilvánosságával kapcsolatban.

1.1. A tárgyalások nyilvánossága és a nyilvánosság tájékoztatása

„Adjatok nekem bírakat, aminőket akartok, legyenek hanyagok, legyenek részrehajlók, legyenek megvesztegetve, legyenek ellenségeim, nem bánom: csak azt engedjétek, hogy semmit se tehessenek másként, csak a közönség szeme előtt.” - mondta Kossuth Lajos az igazságszolgáltatás nyilvánosságáról, hirdetve ezzel a nyilvánosság erejét.

Jeremy Bentham szerint pedig a nyilvánosság az igazságszolgáltatás lelke.²

Az ENSZ Közgyűlés által 1966. december 16-án elfogadott és hazánkban az 1976. évi 8. törvényerejű rendelettel kihirdetett Polgári és Politikai Jogok Egyezségokmányának a 14. Cikk 1. pontja kimondja, hogy a bíróság előtt mindenki egyenlő és mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat, vagy valamely perben a jogait és kötelességeit a törvényesen létrehozott, független és pártatlan bíróság nyilvános tárgyaláson bírálja el.

Az emberi jogok és az alapvető szabadságjogok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt, és Magyarországon az 1993. évi XXXI. törvénnyel kihirdetett Emberi Jogok Európai Egyezményének 6. Cikke a tisztességes tárgyaláshoz való joggal kapcsolatban szintén kimondja, hogy „mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen nyilvánosan és ésszerű időn belül tárgyalja, és hozzon határozatot polgári jogi jogai és kötelezettségei tárgyában, illetőleg az ellene felhozott büntetőjogi vádak megalapozottságát illetően.“

²Kiss Anna: Média és büntetőeljárás (Kriminológiai tanulmányok, 41.).Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest 2004.

Ezzel összhangban Magyarország Alaptörvénye XXVIII. cikkének (1) bekezdése is úgy rendelkezik, hogy „mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.”

A magyar Alkotmánybíróság az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlatával összhangban és arra visszautalva, több határozatában³ is foglalkozott a tárgyalás nyilvánosságának a kérdésével. A 873/B/2008. (III. 28.) AB határozat leszögezte, hogy a tárgyalás nyilvánossága és a bírósági döntés nyilvános kihirdetése biztosítja a társadalom részéről az igazságszolgáltatás működésének ellenőrzését. A 20/2005. (V. 26.) AB határozat pedig rámutatott, hogy a „nyilvánosság minden ügyben, minden fokon és mindenféle eljárási rendben a tisztességes eljárás olyan kiemelt követelménye, amely megvédi az eljárás résztvevőit a titkos eljárásoktól és ítéletektől, ugyanakkor növeli a bíróságokba vetett bizalmat is“. A tárgyalások nyilvánossága tehát alapvetően a bírósági eljárásban résztvevő személyek és nem az eljáráson kívül állók (pl. hallgatóság) joga, amely garanciát jelent számukra a tisztességtelen, részrehajló eljárásokkal szemben. A nyilvánosság alóli kivételek csak szűk körben érvényesülnek, gyakorlatilag külön indokolási kötelezettség alá tartoznak a jogalkotó és a jogalkalmazó számára egyaránt.

A fentiekkel egyidejűleg azonban az Emberi Jogok Európai Egyezményének 10. cikke deklarálja a véleménynyilvánítás szabadságához való jogot, ami magában foglalja az országhatárokon tekintet nélkül, a véleményalkotás szabadságát és az információk, eszmék megismerésének, közlésének a szabadságát, anélkül hogy ebbe hatósági szerv beleavatkozna.

Ezzel összhangban az Alaptörvény IX. cikkének (1) és (2) bekezdése kimondja, hogy mindenkit megillet a véleménynyilvánítás szabadsága és elismeri, illetve védi a sajtó szabadságát, sokszínűségét, valamint biztosítja a demokratikus közvélemény kialakulásához szükséges szabad tájékoztatás feltételeit, azaz deklarálja a nyilvánosságnak, az állampolgároknak a tájékoztatáshoz való jogát. A 2018. július 1. napján hatályba lépő új büntetőeljárás törvény is a büntetőeljárásról történő tájékoztatási szabályokat az Alaptörvénnyel fenti cikkével összhangban a nyilvánosság tájékoztatáshoz való jogára fűzi fel.

³58/1995. (IX. 15.) AB határozat, 20/2005. (V. 26.) AB határozat, 873/B/2008. (III. 28.) AB határozat, 13/2013. (IV. 9.) AB határozat

Azon túl tehát, hogy a tárgyalás nyilvánossága az eljárási szereplők joga, a tárgyalás nyilvánosságának a funkciója az is, hogy ellenőrizhetővé tegye az igazságszolgáltatás tevékenységét. Az eljárási szereplők mellett az egész társadalom érdeke is a nyilvánosság érvényesülése és ez a sajtó tárgyalási jelenléte és tudósítása által valósulhat meg. A társadalom joga a független bíróság ellenőrzése, amelynek eszköze a nyilvánosság, azaz a tárgyalások és a bírósági határozatok nyilvánossága, megismerhetősége, bírálhatósága. Azontúl, hogy a nyilvánosság valóban hatékony biztosítéka a tisztességes eljárás megvalósulásának, hiszen a sajtó közvetítésével a bírósági eljárás tisztességes menete, vagy éppen annak valamilyen sérelme széles körben ismertté válik, fontos szerepe van a közvélemény, a társadalmi köztudat alakításában is. Például a büntetőeljárások esetében a generális prevenció lényege, hogy a társadalom minél szélesebb körben megismerje, hogy mely cselekmények büntetendők, illetve az egyes cselekményeket milyen büntetés követi.

Az Eötvös Károly Intézet egy 2010-ben végzett kutatás eredményeiről készített tanulmányában⁴ rámutatott, hogy a tárgyalás nyilvánossága a hatás, és a következmények alapján két esetre választható aszerint, hogy a tárgyaláson bárki jelen lehet, illetve a sajtó jelenlétére és tájékoztatására. Más következményekkel jár ugyanis, ha a nyilvános tárgyaláson csak érdeklődők, hallgatóság, illetve a társszakmák képviselői vannak jelen, és mást jelent, ha a tárgyalásról részletesen beszámol akár az országos, akár a helyi sajtó. A sajtó nyilvánosságán keresztül széles körben, bárki számára megismerhető a bírósági tárgyalás menete, az eljárás szereplői és az ítélet. A sajtó közvetítésével személyes jelenlét nélkül is lehetséges a tárgyalás megismerése. Ez a fajta nyilvánosság biztosítja a jogalkalmazás átláthatóságát, az ítéletek megismerhetőségét, és a büntető ügyekben a generális prevenció érvényesülését, valamint az Alaptörvényben foglaltak kiteljesedését, így valósul meg az állampolgárok tájékoztatáshoz fűződő joga.

Ugyanakkor a sajtó tárgyalótermi jelenléte és az ügyről történő tájékoztatása az eljárási szereplők, jellemzően a vádlottak, illetve a sértettek oldaláról, több más alkotmányos alapjogot is érinthet, esetleg sérthet, például a magánélethez és a családi élethez fűződő jogot, az ártatlanság vélelmét, vagy a személyes adatok védelméhez való jogot.

⁴Navratil Szonja: Az igazságszolgáltatás nyilvánossága különös tekintettel a bírósági tárgyalások nyilvánosságára. Eötvös Károly Intézet, Budapest 2010.

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának álláspontja szerint a tagállami bíróságok és a sajtó kapcsolata, azaz a tárgyalások nyilvánosságának és a közvélemény tájékoztatásának a kérdése az Egyezmény 6. Cikkét (tisztességes eljáráshoz való jog), 8. cikkét (a magánélethez és a családi élethez való jog) és a 10. Cikkét (a szólás és a véleménynyilvánítás szabadsága) érintik. A közvélemény tájékoztatása a bírósági eljárásokról olyan újságírói tevékenység, amelynek során a sajtónak biztosítani kell a 10. Cikk alapján a szólás és véleménynyilvánítás szabadságának az érvényesülését, de ugyanakkor az Egyezmény 6. Cikke alapján a tagállamok hatóságai által lefolytatott eljárásoknak meg kell felelniük a tisztességes eljárás követelményeinek és ezek során a 8. Cikkben biztosított jogokat is meg kell védeniük.

A 6. Cikk a tárgyalás nyilvánosságának elve alól enged kivételt ugyanis az Egyezmény szövege szerint az ítéletet nyilvánosan kell kihirdetni, a tárgyalóterembe történő belépést azonban meg lehet tiltani a sajtónak és a közönségnek a tárgyalás teljes időtartamára vagy egy részére, ha ez az erkölcsök, a közrend, illetőleg a nemzetbiztonság érdekében szükséges, vagy ha e korlátozás kiskorúak érdekei, vagy az eljárásban résztvevő felek magánéletének védelme szempontjából szükséges, illetve ha ezt a bíróság feltétlenül szükségesnek tartja, mert úgy ítéli meg, hogy az adott ügyben olyan különleges körülmények állnak fenn, melyekre tekintettel a tárgyalás nyilvánossága veszélyeztetné az igazságszolgáltatás érdekeit.

Az EJEB gyakorlata a nemzeti bíróságok és hatóságok feladataként határozza meg tehát az újságírók tájékoztatását és számukra a tárgyalások nyilvánosságának a biztosítását, de ezzel egyidejűleg a hatóságok, bíróságok feladata olyan tisztességes eljárás lefolytatása, amelynek során a bíróság tekintélye, pártatlansága és az eljárási szereplők jogai nem sérülnek. A strasbourgi bíróság gyakorlata ezeknek az érdekeknek az érvényesülését tartja egyensúlyban és felhívja a figyelmet, hogy a tagállami hatóságoknak és bíróságoknak is ezeknek a gyakran egymással ellentétesen ható alapjogok közötti egyensúly megtartása a feladata. Az egyensúly megteremtésének egyik eszköze lehet a kép-és hangfelvétel készítésének korlátozása a tárgyaláson, amely nem jelenti a tárgyalás nyilvánosságának a korlátozását, illetve a közvélemény tájékoztatáshoz való jogának a megsértését, mégis védelmet jelenthet a személyiségi jogok megsértésével szemben, és hatékony eszköz lehet eljárási érdekek biztosításához.

A P4 Radio Hele Norge ASA v. Norvégia ügyben a kérelmező a 10. cikkben biztosított joga megsértésének a

megállapítását kérte, ugyanis Norvégiában egy büntetőügyben a nemzeti bíróság korlátozta a tárgyalás rádiós közvetítését. Az EJEB kimondta, hogy minden ügyben az egyedi körülményektől függ a kép-és hangfelvétel készítésének engedélyezése, és kifejtette, hogy a nemzeti hatóságoknak, különösen a bíróságoknak az előttük folyó eljárások során jobb rálátásuk van arra, hogy egy adott ügyben a kép-és hangfelvétel készítése egy bírósági eljárás egészét hátrányosan befolyásolhatja, az eljárási szereplők számára olyan nyomást jelenthet, amely a tárgyaláson való viselkedésükre, megnyilvánulásaikra hatással lehet.⁵

1.2. A fiatalkorúak ügyeinek specialitása

A nemzetközi dokumentumok, az általam vizsgált külföldi gyakorlat és a hazai szabályozás is egyezik abban, hogy megfogalmaz speciális követelményeket és rendelkezéseket a fiatalkorúak büntetőügyeivel kapcsolatban. A fiatalkorúak elleni eljárás sajátosságainak jogpolitikai okai a terhelt személyiségében rejlő specialitásra vezethető vissza. A fiatalkorú fizikai, értelmi, erkölcsi, adottságaiban még kifejtetlen személyiség, amelyen a büntetőeljárás sokat ronthat vagy javíthat.⁶ Ezért a fiatalkorúak elleni büntetőeljárásokat az életkori sajátosságok figyelembevételével kell lefolytatni. Az eljárás elsődleges célja a fiatalkorú elkövetőknek a törvények iránti tiszteletre nevelése, illetve elérni azt, hogy a fiatalkorú helyes irányba fejlődjön, és a társadalom hasznos tagjává váljon. Ezért a fiatalkorú nevelését és védelmét kell szem előtt tartani, amihez képest másodlagosak a büntetési célok.

Az ENSZ és az Európa Tanács több dokumentumban is kifejezetten foglalkozik a fiatalkorúak igazságszolgáltatására irányadó elvárásokkal és kijelölik a tagállamok számára a követendő utat, illetve elvárásokat fogalmaznak meg.

Az ENSZ 1989-es Gyermekjogi Egyezményének 40. cikke kimondja, hogy „az Egyezményben részes államok elismerik a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított, vádolt vagy abban bűnösnek nyilvánított gyermeknek olyan bánásmódhoz való jogát, amely előmozdítja a személyiség méltósága és értéke iránti érzékének fejlesztését, erősíti a mások emberi jogai és alapvető szabadságai iránti tiszteletét, és amely figyelembe

⁵P4 Radio Hele Norge ASA v. Norway, European Court of Human Rights, no. 76682/01 (06.05.2003.)

⁶Király Tibor: Büntetőeljárás jog, Osiris kiadó, 2003.

veszi korát, valamint a társadalomba való beilleszkedése és abban építő jellegű részvétele elősegítésének szükségességét.”⁷

2. Nemzetközi kitekintés

Az Európa Tanács 2016-ban elkészített 5 évre - a 2016-2021 közötti időszakra - szóló gyermekjogi stratégiájában⁸ úgy fogalmazott, hogy „az európai igazságszolgáltatási rendszereknek a gyermekek különleges igényeihez igazítása még mindig nem elégséges. Kutatások bizonyítják, hogy a gyermekek véleménynyilvánításhoz, tájékoztatáshoz, védelemhez való joga és a velük szembeni megkülönböztetés tilalma nem érvényesül minden esetben a gyakorlatban. A törvénnyel konfliktusba vagy kapcsolatba került gyermekeket speciális jogok illetik meg, amelyekre az igazságszolgáltatás gyakran nem ad megfelelő választ.”

2.1. Nemzetközi egyezmények és szabályok rendszere a fiatalkorúak eljárásával kapcsolatban, különös tekintettel a nyilvánosság és a magánélethez fűződő jog védelmének kérdésére

A legfontosabb nemzetközi dokumentum minden fiatalkorúakkal foglalkozó döntés esetén az ENSZ 1989-ben kelt a gyermekek jogairól szóló new york-i Egyezménye (Gyermekjogi Egyezmény), amelyet hazánkban az 1991. évi LXIV. törvénnyel hirdettek ki. Az Egyezmény szerint a 18. életév betöltéséig gyermeknek számít a fiatal akkor is, ha a nemzeti szabályozások eltérő életkori határokhöz kötik a gyermekkor alsó határát.

Az Egyezmény 40. cikkének 1. pontja alapján „az Egyezményben részes államok elismerik a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított, vádolt vagy abban bűnösnek nyilvánított gyermeknek olyan bánásmódhoz való jogát, amely előmozdítja a személyiség méltósága és értéke iránti érzékének fejlesztését, erősíti a mások emberi jogai és alapvető szabadságai iránti tiszteletét, és amely figyelembe veszi korát, valamint a társadalomba való beilleszkedése és abban építő jellegű részvétele elősegítésének szükségességét.” Ugyanennek a cikknek a 2. pontja gondoskodási kötelezettséget ír elő az Egyezményben részes államok számára arra vonatkozóan, hogy a fiatalkorú ügyét késedelem nélkül illetékes, független és pártatlan

⁷ENSZ 1989-es Gyermekjogi Egyezménye (New York),

⁸Council of Europe Strategy for the Rights of the Child (2016-2021), Children's human rights CM (2015), 175 final 2016. március 3., <https://rm.coe.int/168066cff8>

hatóság vagy bíróság a törvény értelmében igazságos eljárás során, ügyvédjének, egyéb tanácsadójának, illetve szüleinek vagy törvényes képviselőinek jelenlétében bírálja el és a magánéletét az eljárás minden szakaszában teljes mértékben tartsák tiszteletben.

Az Egyezmény 10. számú kommentárja⁹, amelyet az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága 2007-ben készített, részletes magyarázatot fűz az Egyezmény egyes rendelkezéseire. A kommentárban szerint az a rendelkezés, hogy az eljárás minden szakaszában tiszteletben kell tartani a gyermek magánélethez való jogát, azt jelenti, hogy ennek a követelménynek a hatóságokkal történő első kapcsolatfelvételtől kezdve, az illetékes hatóság ítéletéig, vagy a felügyelet, a fogvatartás, illetve a szabadságvesztés megszüntetéséig teljesülnie kell. Ennek értelmében meg kell akadályozni, hogy a fiatalkorú a nem kívánt nyilvánosság és az ebből fakadó társadalmi megbélyegzés miatt sérüljön. Az eljárás egyetlen szakaszában sem tehető közzé olyan információ, amely alapján a személyazonossága beazonosíthatóvá válik, mert ez megbélyegző lehet számára, amely a későbbiekben hatással lehet a tanulmányaira, a munkavállalására, a lakhatására vagy a személyes biztonságára. Ez azt is jelenti, hogy a fiatalkorúak ügyeiben eljáró hatóságoknak nagyon szigorúan kell kezelniük a fiatalkorúak ügyeivel kapcsolatban a sajtó tájékoztatását, ami csak nagyon kivételes esetekben engedélyezhető. Ha erre sor kerül, akkor is garantálni kell, hogy a megadott tájékoztatás alapján a gyermek személyét ne lehessen beazonosítani. Biztosítani kell, hogy azokkal az újságírókkal szemben pedig, akik megsértik a fiatalkorú elkövetők magánélethez való jogát, a jogvédelemre vonatkozó rendelkezéseket, akár büntetőjogi eszközökkel is fel lehessen lépni.

A Kommentár kifejti, hogy a fiatalkorúak magánéletének tiszteletben tartásához fűződő jog védelme érdekében a részes államoknak úgy kell rendelkezniük, hogy a bírósági tárgyalások és az egyéb hatósági meghallgatások - néhány kivételt megengedve - főszabályként zárt ajtók mögött történjenek. Azt azonban lehetővé kell tenni, hogy a bíróság külön engedélyével szakértők és más szakemberek részt vehessenek ezeken a tárgyalásokon. A fiatalkorúak ügyeiben a nyilvános tárgyalás csak kivételes szabály lehet, amelynek az eseteit pontosan meg kell határozni és erről a bíróság csak indokolt, írásba foglalt és a fiatalkorú által fellebbezhető határozatban dönthet.

A Bizottság álláspontja szerint tehát a fiatalkorúak tárgyalását főszabály szerint zárt ajtók mögött kell

⁹General Comment No. 10. (2007) Children's rights in juvenile justice, CRC/C/GC/10, 25 April 2007.

megtartani, mely általános szabály alól csak pontosan körülhatárolt esetekben lehet kivételt tenni. A kommentár azt javasolja, hogy az ítélet, illetve a határozat kihirdetése azonban minden esetben nyilvánosan történjen, de úgy, hogy a fiatalok elkövető személyazonosságára ez alapján se lehessen következtetni. A magánélethez fűződő jog védelme érdekében szükséges, hogy az eljárás résztvevői egymással együttműködjenek és a birtokukba jutott információkat szigorúan bizalmasan kezeljék. Ez azt jelenti, hogy a fiatalok elkövetőkkel kapcsolatos bűnügyi és egyéb nyilvántartásokat is bizalmasan kell kezelni, azok harmadik személyek számára ne legyenek hozzáférhetőek, és ezeket a nyilvántartott adatokat a stigmatizáció és a prejudikáció elkerülése érdekében, ugyanazon elkövető ellen, más büntetőeljárásban se lehessen a későbbiekben felhasználni.

A Bizottság azt is ajánlja a részes államoknak, hogy vezessenek be olyan szabályokat és informatikai rendszereket, amelyek lehetővé teszik, hogy a bűnügyi nyilvántartásokból automatikusan kitörlődjön a fiatalok elkövető neve, amint betöltötte a 18. életévét. Kizárólag néhány kivételes esetben, taxatív meg határozott, nagyobb tárgyi súlyú bűncselekmény elkövetőinek az adatai maradjanak csak meg a nyilvántartásban, amelyeket azonban bizonyos feltételek teljesítése esetén is pl.: ha az utolsó elítélésétől számított 2 éven belül nem követ el újabb bűncselekményt, a kérésére törölni kell.

A Bizottság a Kommentárban emlékeztet arra is, hogy az Egyezmény 40. cikkének 1. pontja értelmében a fiatalok sikeres reintegrációja érdekében nem tehető olyan intézkedés, ami például a gyermek megbélyegzése, izolációja vagy a nyilvánosság számára megjelenő negatív tartalmú információk által megakadályozza vagy megnehezíti a közösségbe való visszailleszkedését.

Az ENSZ fiatalok igazságszolgáltatására vonatkozó szabályrendszere négy pilléren nyugszik: a fiatalok igazságszolgáltatásában alkalmazandó általános minimum követelményekről szóló, az ENSZ Közgyűlése által 1985-ben elfogadott „pekingi szabályokon”¹⁰, a szabadságuktól megfosztott fiatalok védelméről szóló 1990-ben elfogadott „havannai szabályokon”¹¹, a fiatalok bűnözés megelőzésével foglalkozó, szintén 1990-ben elfogadott „rijádi iránymutatásokon”¹² és a szabadságelvonással nem járó

¹⁰40/33. ENSZ Közgyűlési határozat, 1985. november 29.

¹¹45/113. ENSZ Közgyűlési határozat, 1990. december 14.

¹²45/112. ENSZ Közgyűlési határozat, 1990. december 14.

intézkedésekről szóló 1995-ben elfogadott „tokiói szabályokon”¹³.

A jelen dolgozat témájához legszorosabban a pekingi szabályok kapcsolódnak, ezért a következőkben részletesen csak az ebben megfogalmazott követelményrendszerrel foglalkozom a.

A pekingi szabályok 8. szabálya (Rule 8) részletesen kifejti az Egyezmény 40. cikkének rendelkezéseit a fiatalkorú magánéletéhez fűződő joga védelmének a követelményeivel kapcsolatban. Kimondja, hogy a fiatalkorú magánéletének tiszteletben tartásához fűződő jogát - sőt egyes fordítások egyenesen az anonimitáshoz való jog kifejezést használják - minden szinten tiszteletben kell tartani annak érdekében, hogy elkerülhető legyen az a sérelem, amelyet a nem kívánatos nyilvánosság vagy a megbélyegzés okozhat a számára. A közgyűlési határozat alapelveként fogalmazza meg, hogy a fiatalkorúra vonatkozóan semmilyen olyan információ (pl.: a szülők neve vagy a terhelt iskolája) nem hozható nyilvánosságra, amely a fiatalkorú bűnelkövető személyének a beazonosításához vezethet.

A 8. szabályhoz tartozó kommentár ismételten felhívja a figyelmet a fiatalkorú magánéletének tiszteletben tartásához fűződő joga védelmének a fontosságára és hangsúlyozza, hogy a fiatalkorúak különösen érzékenyek a megbélyegzéssel szemben. Kriminológiai kutatások bizonyítják a fiatalkorú elkövetőkre gyakorolt negatív hatásait annak, ha őket bűnözőnek nevezik, illetve bűnözőként azonosítják. Ennek elkerülése érdekében a dokumentum kiemeli, hogy meg kell védeni a fiatalkorú elkövetőket attól, hogy a tömegkommunikációs csatornák információkat tegyen közzé az ügyükről, és ezáltal nyilvánosságra kerüljön például a feltételezett vagy már elítélt elkövető neve, adatai vagy képmása. Ennek érdekében a gyermek, a fiatalkorú érdekét kell védeni és támogatni.

A pekingi szabályok 21. pontja kimondja, hogy a fiatalkorú elkövetőkkel kapcsolatos nyilvántartásokat, adatokat szigorúan bizalmasan kell kezelni, azokat csak az arra feljogosított személyek ismerhetik meg, és az elkövetővel szembeni más, akár későbbi büntetőeljárásokban nem használhatóak fel. A szabályozás arra törekszik, hogy egyensúlyt teremtsen a nyilvántartások vezetése során egymással összeütköző érdekek között, egyrészt a rendőrség, az ügyészség és más hatóságok, valamint a fiatalkorú elkövető érdekei között.

¹³45/110. ENSZ Közgyűlési ajánlás, 1990. december 14.

Az ide vonatkozó nemzetközi egyezmények között még meg kell említeni a Polgári és Politikai Jogok Egyezségokmányát, amely a 14. Cikk 1. pontja ugyan főszabályként kimondja, hogy “mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat, vagy valamely perben a jogait és kötelességeit a törvény által felállított független és pártatlan bíróság igazságos és nyilvános tárgyaláson bírálja el.” Azonban az Emberi Jogok Európai Egyezményéhez hasonlóan lehetőséget ad arra, ahogy a sajtót és a nyilvánosságot ki lehessen zárni a tárgyalás egy részéről vagy az egész tárgyalásról erkölcsi okokból, a demokratikus társadalom közrendjének, vagy az állam biztonságának védelme érdekében, illetve ha a felek magánéletének érdekei azt követelik, vagy pedig a bíróság által feltétlenül szükségesnek ítélt mértékben, olyan körülmények fennállása esetén, amikor a nyilvánosság ártana az igazságszolgáltatás érdekeinek. Azonban rögzíti, hogy mind a büntető, mind a polgári ügyben hozott ítéletet nyilvánosan kell kihirdetni, kivéve, ha a fiatalkorúak érdekei mást kívánnak, vagy ha az eljárás házassági jogvitára vagy gyermekek gyámságára vonatkozik.

Ugyanennek a Cikknek a 4. pontja pedig kimondja, hogy a fiatalkorú személyek esetében az eljárásnak figyelemmel kell lennie az életkorukra és az átnevelésükhöz fűződő érdekekre.

2.2. A fiatalkorúak speciális helyzete Strasbourgban

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának álláspontja szerint, ahogyan azt már korábban is írtam a tárgyalások nyilvánosságának kérdése az Egyezmény 6. Cikkét (tisztesleges eljáráshoz való jog), 8. cikkét (a magánélethez és a családi élethez való jog) és a 10. Cikkét (a szólás és a véleménynyilvánítás szabadsága) érintik. A közvélemény tájékoztatása a bírósági eljárásokról olyan újságírói tevékenység, amelynek során a sajtónak biztosítani kell a 10. Cikk alapján a szólás és véleménynyilvánítás szabadságának az érvényesülését, de ugyanakkor az Egyezmény 6. Cikke alapján a tagállamok hatóságai által lefolytatott eljárásoknak meg kell felelniük a tisztesleges eljárás követelményeinek és ezek során a 8. Cikkben biztosított jogokat is meg kell védeniük. Az EJEB gyakorlata a nemzeti bíróságok és hatóságok feladataként határozza meg az újságírók tájékoztatását és számukra a tárgyalások nyilvánosságának a biztosítását, de ezzel egyidejűleg a hatóságok feladata olyan tisztesleges eljárás lefolytatása, amelynek során a bíróság tekintélye, pártatlansága és az eljárási szereplők jogai nem sérülnek. A strasbourgi bíróság gyakorlata ezeknek az érdekeknek az érvényesülését tartja egyensúlyban.

Az EJEB gyakorlatához szorosan kapcsolódva működő Európa Tanács, 2010. januárban elfogadott egy gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás-tervezetet¹⁴, amelyet a gyermekbarát igazságszolgáltatás szakértői csoport készített. Ez a dokumentum is hangsúlyozza, hogy az igazságszolgáltatási vagy a nem igazságszolgáltatási eljárásokban, és más beavatkozásokban résztvevő gyerekek magánéletét teljes mértékben védeni kell. Ez azt is jelenti, hogy nem bocsáthatók rendelkezésre vagy nem hozhatóak nyilvánosságra - különösen a tömegtájékoztatási eszközök útján - olyan információk, amelyek felfedhetik vagy közvetve lehetővé teszik a gyerekek személyazonosságának beazonosítását, így például fényképek, a gyermek vagy a gyermek családjának részletes leírása, egyértelmű utalások, túl részletes információk, nevek vagy címek.

A V. és T. v. az Egyesült Királyság¹⁵ ügyben, amelynek tárgya két angol fiataikorúval szemben lefolytatott büntetőeljárás volt, az EJEB az alábbiak alapján megállapította az EJE 6. cikk 1. bekezdésének megsértését:

A vádlottak, két tízéves fiú, 1993. február 12-én egy bevásárló negyedből elrabolt egy kétéves kisfiút. Két mérföldnyire elvitték magukkal, majd halálra verték és a vasúti sínekre fektették. A tárgyalás 1993 novemberében a Crown Court, a „felnőttek bírósága” előtt három héten keresztül zajlott egy bíró és 12 esküdt részvételével. A tárgyalás előtti két hónapban szociális munkások több alkalommal bevitték a két fiút a tárgyalóterembe és egy - könyvekből és játékokból álló - „gyermek tanú csomag” segítségével megismertették velük a bírósági eljárást.

A tárgyaláson azonban rendkívül nagy volt a média érdeklődés, amikor a vádlottak a bíróságra érkeztek, mindig ellenséges tömegek várták őket az épület előtt. Előfordult olyan eset is, hogy megtámadták az őket szállító járműveket. A tárgyalóteremben a sajtó és a hallgatóság számára fenntartott helyek teljesen megteltek. A tárgyalást a felnőttekkel szembeni, az általános eljárási szabályok szerinti formalitás jellemezte, a bíró és a vádló parókát és talárt viseltek. A tárgyalóterem berendezésén - a vádlottak életkorára figyelemmel - annyit változtattak, hogy a vádlottakat a szociális munkások, a szülei és a védők mellé ültették egy különálló pódiumra annak érdekében, hogy mindent jól lássanak. A tárgyalásokat 10 óra 30 perc és 15 óra 30 perc között tartották óránkénti tíz perces szünetekkel, és egy órás ebédszünettel. A bíró biztosította a vádlottakat és a védelmet arról, hogy - ha a szociális munkások vagy a védők úgy látják,

¹⁴CJ-S-CH (2010.) 3E, Strasbourg, December 2009. <https://rm.coe.int/168045f63c>

¹⁵V. and T. v. UK. ,No. 24724/94. és No. 24888/94., Strasbourg, 16 December 1999.

hogy a vádlottak a fáradtság vagy a stressz jeleit mutatják - befejezi a tárgyalást. Ilyen egyszer fordult elő. A bíró az első tárgyalás megnyitásakor megtiltotta a vádlottak nevének, címének, más azonosításukra alkalmas adataiknak és fényképüknek a közzétételét. 1993. november 24-én az esküdszék bűnösnek találta őket emberölésben és emberrablásban. Az ítélethirdetés után a bíró megengedte a vádlottak nevének közzétételét, amelynek következményeként másnap az újságokban megjelent a vádlottak neve, fényképe és egyéb személyes adataik.

Az ügyben a tárgyalásnak a gyermekekre gyakorolt hatását egy gyermekpszichiáter vizsgálta, aki a jelentésében rögzítette, hogy ha egy gyermek súlyos bűncselekményt követ el, akkor az a legfontosabb, hogy ismerje fel tettének súlyát és a saját felelősségét. Ezt a felismerési folyamatot azonban jelentősen megnehezíti a hosszú és a gyermek számára érthetetlen büntetőeljárás, illetve a nagy nyilvánosság¹⁶.

Az EJEB az ítéletében kifejtette, hogy ha gyermekek olyan súlyos büntetést követnek el, ami nagyfokú média érdeklődést vonz, úgy kell lefolytatni a tárgyalást, hogy az - amennyire csak lehet - csökkentse a vádlottakban a megfélemlítés érzetét és a gátlásokat. Ezzel kapcsolatban megjegyezte a bíróság, hogy Angliában és Walesben még a jóval kisebb súlyú bűncselekményeket is a fiatakorúak bíróságán, a nyilvánosság kizárásával és a médiajelentések korlátozásával tárgyalják. A bíróság rámutatott arra, hogy a felnőttek bíróságának formalitása sokszor érthetetlen és félelmet keltő volt a tízéves vádlottak számára, azzal pedig, hogy egy pódiumon helyezték el őket, csak növelték a vádlottak diszkomfortérzetét, hiszen úgy érezték, hogy a sajtó és a hallgatóság tekintetének kereszttüzeiben ülnek. A vádlottaknál diagnosztizált poszttraumás stressz-szindróma - a tárgyalások előtt vigasztalhatatlanul sírtak, nem voltak képesek beszélni a történekről, a tárgyalások közben számoltak a fejükben vagy formákat rajzoltak a cipőjükkel - és a terápia elmaradása együttesen azt eredményezték, hogy csökkent a képességük, hogy a saját maguk védelmében vallomást tegyenek, követni tudják a tárgyalás menetét, vagy egyáltalán bármilyen döntést hozhassanak a saját érdekükben. Mindezek alapján az EJEB az ügyben megállapította az EJEE 6. cikk 1. bekezdésének a megsértését.

¹⁶Gyurkó Szilvia: Nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott elvárások a 18 éven aluli gyermekek büntető igazságszolgáltatási rendszeréről,
http://unicef.mito.hu/c/document_library/get_file?p_l_id=13301&noSuchEntryRedirect=viewFullContentURLString&fileEntryId=95786.

2.3.A fiatalkorúak bírósága és a tárgyalás nyilvánossága, illetve a fiatalkorúak magánélethez fűződő jogának védelme a külföldi gyakorlatban

Már az ókori rómaiak is felismerték a fiatalkorúak nevelésének és különleges kezelésének fontosságát amire a „Juventus ventus”, azaz „az ifjúság szél” mondás is utal. Ezzel utaltak arra, hogy a fiataloknak minden körülmények között különös figyelmet kell kapniuk, ugyanis ők fogják meghatározni a folyamatosan változó társadalom arculatát.

Jogtörténeti munkák tanúsága szerint a XIX. században először az Egyesült Államokban¹⁷ ismerték fel annak szükségességét, hogy külön kezeljék a fiatalkorú bűnelkövetőket. Illionis államban 1899-ben létrehoztak egy elkülönült igazságszolgáltatási fórumot a fiatalkorú elkövetők számára, ez volt a Chicagoan Juvenile Court. A felnőtt bűnelkövetőkhöz képest a fiatalkorúak esetében a felnőttektől eltérő bánásmódra lehetőséget biztosító igazságszolgáltatási rendszer Európában is a XIX. század második felében, a XX. század elején kezdett kialakulni. Ennek a lényege a nevelési eszme középpontba állítása, a speciális prevenció előtérbe helyezése, intézményi szinten a felnőtt bűnelkövetők ügyeiben eljáró fórumoktól elkülönülő büntető igazságszolgáltatási rendszer kialakítása volt.

A fiatalkorúakra nézve elkülönült anyagi jogi szabályozást Európában először 1905-ben Hollandiában, illetve 1908-ban az Egyesült Királyságban fogadott el a törvényhozás. Az eljárásjog tekintetében ugyanezen időszakban kezdett elkülönülni a fiatalkorú elkövetőkre vonatkozó joganyag, 1912-ben Belgiumban és Franciaországban, 1908-ban Németországban születtek ilyen jogszabályok. Az alaki és anyagi jogi szabályok elkülönülése már a kezdetektől minőségi változást hozott a fiatalkorú elkövetőkkel való foglalkozásban. Észak-Amerikában és Európában is 1945-re szinte minden államban létrejött a fiatalkorúak bírósága.

A jóléti államok, a nemzetközi emberi jogi és gyermekjogi charták jelentették a legerősebb bázisát a rehabilitációs szemléletű kriminológiai irányzatnak, amelynek célja a fiatalkorú megváltoztatása, visszavezetése a társadalomba, a tanulási képességek növelése és a bűnelkövetővé váló fiatal mind teljesebb

¹⁷The history of juvenile justice - Dialogue on Youth and Justice, ABA Division for public education, <https://www.americanbar.org/content/dam/aba/migrated/publiced/features/DYJpart1.authcheckdam.pdf>

körű rehabilitációja volt a cél. A XX. század hatvanas, hetvenes éveitől kezdve azonban jelentős társadalmi változások mentek végbe, amit egyrészt a demográfiai folyamatok, másrészt a gazdasági, szociális, kulturális átalakulások idéztek elő és ennek eredményeként egyre inkább a punitív szemlélet vált uralkodóvá. A fiatalkorú elkövetők szempontjából ez azt jelentette, hogy a fiatalkorúak kezelése egyre fontosabb lett, és a múlt század végére szinte valamennyi Európai állam elkülönült, új büntető anyagi jogi és eljárásjogi szabályokat hozott létre (Például Olaszország 1988-ban, Anglia-Wales: 1988-1989-ben, Németország 1990-ben, Belgium 1994-ben, Hollandia 1994-1995-ben). Ez az esetek nagyrészt szervezetenként is, de legalább az eljáró bíróság összetételében elkülönült bírósági szervezetrendszer létrehozását is jelentette.

Az Egyesült Államokban¹⁸ az egyes tagállamok gyakorlata a mai napig nagyon eltérő, de a fiatalkorúakkal szembeni eljárásokra vonatkozó önálló anyagi jogi és eljárási jogszabályok, a fiatalkorúak elkülönült bírósága vagy kollégiuma, ügyészsége és a pártfogó felügyelői rendszer azonban mindenhol megtalálható. A különbségek főként abból adódnak, hogy bár főszabály szerint a fiatalkorú elkövető esetében a fiatalkorúak bírósága jár el, vannak olyan bűncselekmény-csoportok, általában a kiemelkedő tárgyi súlyú cselekmények, amelyek minden esetben rendes bíróság hatáskörébe tartoznak. A legtöbb államban főszabályként a fiatalkorúak ügyeinek a tárgyalásai nem nyilvánosak, ez alól az eljáró bíró kivételt tehet, de a sajtó képviselői semmilyen körülmények között sem vehetnek részt ezeken a tárgyalásokon.

Kanadában a fiatalkorúak bírósága különleges, a fiatalkorúak ügyeinek tárgyalására létrehozott bíróság, amely az általános bíróságok épületén belül speciálisan erre a célra kialakított tárgyalótermekben tartja a tárgyalásokat. Az általános bíróságokhoz hasonlóan a fiatalkorúak bíróságainak tárgyalásai is nyilvánosak ugyan, de a 2003-ban elfogadott Fiatalkorúak Büntető Igazságszolgáltatásáról szóló törvény¹⁹ nagyon szigorúan védi a fiatalkorú elkövetők és az áldozatok magánélethez fűződő jogát, amelyet a következőkben részletesen kifejtek.

Az amerikai rendszerhez hasonlóan Kanadában²⁰ főszabály szerint a fiatalkorú elkövetők ügyeiben a fiatalkorúak bírósága jár el, vannak azonban olyan bűncselekmény-csoportok, általában a 14. életévét

¹⁸The history of juvenile justice - Dialogue on Youth and Justice, ABA Division for public education, <https://www.americanbar.org/content/dam/aba/migrated/publiced/features/DYJpart1.authcheckdam.pdf>

¹⁹Youth Criminal Justice Act, Ottawa 2003.

²⁰<http://www.justice.gc.ca/eng/cj-jp/yj-jj/tools-outils/back-hist.html>

betöltött fiatalkorú által elkövetett, kiemelkedő tárgyi súlyú cselekmények, például emberölés, szexuális erőszak, amelyek minden esetben rendes bíróság hatáskörébe tartoznak. A fiatalkorúak ügyésze azonban dönthet úgy, hogy súlyosabb bűncselekmény esetében is a fiatalkorúak bírósága előtt emel vádat, de ennek okairól előzetesen meg kell győznie a bíróságot és a bíró ilyenkor meghallgatja az elkövetőt és a szülőket is. A 12 és 13 éves elkövetők büntetőügyeit minden esetben a fiatalkorúak bírósága tárgyalja.

A 2003-ban elfogadott kanadai Fiatalkorúak Büntető Igazságszolgáltatásáról szóló törvény 110. cikke kiemeli a fiatalkorú elkövetők magánélethez fűződő joga védelmének a fontosságát és ennek érdekében a rájuk vonatkozó bűnügyi nyilvántartási adatok, illetve a személyes és a tárgyalásukkal kapcsolatos információk nem nyilvánosak. A törvény kimondja, hogy a fiatalkorúak ügyeinek bírósági tárgyalásáról a sajtóban csak úgy jelenhet meg tájékoztatás, hogy abból a fiatalkorú elkövető személyét semmilyen körülmények között ne lehessen beazonosítani (például nem jelenhet meg a neve, iskolája, szülők adatai, stb.), még a szűkebb környezetese tudja beazonosítani. Ez a szabály biztosítja a fiatalkorú anonimitását és megelőzi a megbélyegzését, ami hátrányosan befolyásolhatja a fiatal rehabilitációját. Az áldozatok személyazonosságára vonatkozó adatok sem jelenhetnek meg nyilvánosan. Ezeknek a jogszabályi előírásoknak a megszegése Kanadában bűncselekmény. Egyelőre azonban még Kanadában is ellentétesek a szakmai álláspontok azzal kapcsolatban, hogy az elkövetők vagy az áldozatok személyazonosságára vonatkozó adatoknak pl. a Facebookon vagy más közösségi médiában történő megjelentetése, közzététele bűncselekmény-e.

A kanadai törvény a fenti tilalom alól azonban ismer néhány kivételt, amikor a bíróság írásos engedélyével nyilvánosságra hozhatóak a személyazonosságára vonatkozó adatok. Például akkor, ha a fiatalkorú elkövető olyan súlyos bűncselekményt követett el, amiért az általános bíróság jár el vele szemben, azaz 15 és 17 év közötti elkövetők neve, akik jelentős tárgyi súlyú és erőszakos bűncselekményeket követnek el (emberölést vagy szexuális erőszakot) nyilvánosságra hozható a médiában. Illetve ha a fiatalkorú elkövető közveszélyes, akkor a fényképe, a nevével együtt megjelenhet. További kivétel ha az elfogása érdekében szükséges nyilvánosságra hozni a személyazonosságára vonatkozó adatokat, illetve ha a fiatalkorú elkövető kifejezetten kéri, hogy a neve nyilvánosan is megjelenjen.

A fiatalkorú elkövetők bűnügyi nyilvántartása sem nyilvános, kizárólag az igazságszolgáltatásban dolgozók,

illetve az ügyvédek ismerhetik meg és csak a bűncselekmény elkövetésétől számított meghatározott ideig.

2008. január 1-jén a kanadai Fiatalok Bűntető Igazságszolgáltatásáról szóló törvény magánélethez fűződő jog védelméről szóló rendelkezésével kapcsolatban sok kérdés merült fel, amelyekben a mai napig eltérőek a szakmai álláspontok. Újév napján találták meg a hatóságok egy Torontóban szilveszter este megölt tinédzser Stefanie Rengel holttestét, és a Facebook felhasználók szinte azonnal elkezdtek posztolni az áldozat és a feltételezett elkövetők Melissa Todorovic és David Bagshaw személyére vonatkozó adatokat, megsértve a nyilvánosságra vonatkozó jogszabályi korlátokat. Ráadásul a posztok már azelőtt megjelentek a közösségi médiában, hogy a rendőrség megkapta volna az áldozat családjának hozzájárulását a személyazonosságának a nyilvánosságra hozatalához. A Facebook csapata a rendőrséggel szorosan együttműködve folyamatosan törölte a posztokat, azonban a felhasználók, akiknek nem lehetett a nyomára jutni, folyamatosan újra közzétették azokat. Ez az eset számos párbeszédet és vitát indított el azzal kapcsolatban, hogy ilyen technikai feltételek között, a XXI. században hogyan védhető meg a fiatalok anonimitása, hogyan védhetőek a személyiségi jogaik.

Európában szervezetileg is, vagy az eljáró bíróság összetételében elkülönült fiatalok bírósága működik Nagy-Britanniában, Skóciában, Írországban, Belgiumban, Dániában, Hollandiában, Franciaországban, Németországban, Olaszországban és Spanyolországban is.

Nagy-Britanniában kisebb ügyekben 1998 óta a fiatalok bírósága jár el, azonban a nagyobb tárgyi súlyú ügyekben az általános bíróságok, az ún. Crown Court. Egy 2016-ban az angol parlament elé terjesztett vizsgálati anyag²¹ is számos kérdésben bírálja a fiatalok ügyeiben lefolytatott eljárásokat, amelyek a Crown Court előtt zajlanak. Bár 1998-ban bevezették a fiatalok igazságszolgáltatási rendszerét Nagy-Britanniában, és létrehozták a fiatalok bíróságát, de számos ügyben a hatásköri szabályok miatt továbbra is az általános bíróságok, az általános eljárási szabályok alapján járnak el. A tanulmány szerzője megállapítja, hogy számos tárgyalást látott, amelyekben fiatalok is érintettek voltak, és a tapasztalatok azt mutatják, hogy sokkal kíméletesebb lenne, ha ezekben a nagyobb súlyú ügyekben is a fiatalok bíróságán tartanák a tárgyalásokat, és csak nagyon kivételes esetekben, például ha felnőttkorú elkövető is

²¹Review of the Youth Justice System in England and Wales by Charlie Taylor, 2016. (Presented to Parliament by the Lord Chancellor and Secretary of State for Justice)

érintett az ügyben, járna el az általános bíróság.

Ahogy az EJEB is megállapította az általános bíróságok és az általános eljárási szabályok a fiatalkorúak számára nehezen vagy egyáltalán nem dolgozhatóak fel. A közérdeklődésre számot tartó ügyek tárgyalásai nyilvánosak, ami azt jelenti, hogy nagyszámú hallgatóság és újságírók is részt vesznek rajta és, amely körülmények egyáltalán nem segítik a fiatalkorút. Ráadásul az általános bíróságokon eljáró bírák az általános eljárási szabályok szerint járnak el és nem kapnak képzést a fiatalkorúakkal kapcsolatos eltérő bánásmódról.

Azokkal a fiatalkorúakkal szembeni büntetőeljárásokkal kapcsolatban, amelyekben az általános bíróságok járnak el, nemzetközi szinten is sok kritika éri az angol igazságszolgáltatást. Az eljárás nincsen tekintettel a fiatalkorúakkal szemben megfogalmazott nemzetközi követelményekre. Például a fiatalkorúakat automatikusan a tárgyalóterem biztonsági részében helyezik el, a felnőtt elkövetőkhöz hasonlóan ahelyett, hogy a szüleikkel és az ügyvédjükkel együtt ülnének. Annak ellenére, hogy a kép-és hangfelvétel korlátozott ezeken az eljárásokon, de a résztvevő újságírók és hallgatóság számát nem korlátozza a bíróság, ezért sok esetben zsúfolásig megtelik a tárgyalóterem. Egyes észrevételek szerint ezekben az ügyekben jobb lenne, ha a tárgyalótermi nyilvánosság egy másik, külön helyiségbe történő kivetítéssel valósulna meg.

Skóciában a rendes bíróság szervezetrendszerén belül hoztak létre egy olyan speciális kollégiumot, amely eljár a 16-18 év közötti fiatalkorú elkövetők büntetőügyeiben, és a 16 év alatti, gyermekkorú elkövetők esetén a büntetőeljárásban részt vesznek a 2011-ben létrehozott „Children’s Hearing” hatóság tagjai is. Az indokolatlan késedelem elkerülése érdekében Skóciában hat hónapos határidő vonatkozik a fiatalkorú terheltek bíróság elé állítására. Főszabályként a tárgyalásokon nem készíthető kép-és hangfelvétel.

Írországban²² egyetlen, szervezetileg elkülönült fiatalkorúak bírósága működik Dublinban, amely a kiemelkedő tárgyi súlyú bűncselekményt elkövető fiatalkorúak esetén jogosult eljárni. Minden egyéb esetben a városi, kerületi bíróságokon működő „fiatalkorúak büntető kollégiuma” dönt.

Nagy-Britanniában, Skóciában és Írországban is a fiatalkorúak ügyeinek bírósági tárgyalásain korlátozott a

²²Gyurkó Szilvia: Nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott elvárások a 18 éven aluli gyermekek büntető igazságszolgáltatási rendszeréről, www.unicef.mto.hu

kép-és hangfelvétel készítés lehetősége, azaz tilos az ügrről, illetve a fiatalkorúról olyan tájékoztatást adni, amely alapján (például nyilvánosságra hozva a fiatalkorú arcképét, nevét, címét, iskoláját, vagy más személyes adatait) következtetni lehet a személyazonosságára. Ezt a tilalmat a bíróság kivételes esetekben pl.: meghatározott súlyú bűncselekmények esetében feloldhatja.

Olaszországban²³ a fiatalkorúak igazságszolgáltatásában eljáró hatóságok és bíróságok szervezetenként teljesen elkülönülnek az általános hatóságoktól és bíróságoktól, a fiatalkorúakra önálló eljárási szabályok vonatkoznak, amelyeket az 1988-ban megalkotott Fiatalkorúak Büntetőeljárás Kódexe foglal össze.²⁴ A fiatalkorúak személyhez fűződő jogainak védelmével kapcsolatban a jogszabály úgy rendelkezik, hogy a fiatalkorú elkövető megbélyegzésének elkerülése érdekében tömegtájékoztatási eszközökben tilos nyilvánosságra hozni olyan képeket és adatokat, amelyek alapján a fiatalkorú személyazonossága megállapítható. Az olasz szabályozás alapján a fiatalkorúak büntetőügyeinek tárgyalásai főszabályként zárt tárgyalások, ellentétben az általános büntetőeljárás szabályozással. Ez alól csak akkor tehető kivétel, hogyha a 16. életévét betöltött fiatalkorú a saját érdekében ezt kifejezetten kéri.

Spanyolországban²⁵ is elkülönül szervezetenként a fiatalkorúak bírósága az általános bírósági szervezettől. A gyermekekkel kapcsolatban álló szakemberek interdiszciplináris képzésen vesznek részt annak érdekében, hogy munkájuk során átfogó képet alkothassanak a gyermekről, illetve hogy a gyermekkel a korának és értelmi fejlettségi szintjének megfelelően kommunikálhassanak.

Valamennyi spanyol tartományban működik egy vagy több fiatalkorúak bírósága és Madridban van egy központi, Spanyolország egész területére kiterjedő illetékességgel rendelkező fiatalkorúak bírósága is.

A spanyol törvények megfelelnek a fiatalkorúakkal kapcsolatos nemzetközi elvárásoknak, Spanyolországának külön törvénykönyve van a fiatalkorúakra vonatkozóan, a Fiatalkorúak büntetőjogi felelősségéről szóló önálló törvény (LORPM).

²³Il sistema di giustizia minorile e il minore autore di reato, Ministero di giustizia, Roma, 2011., https://www.giustizia.it/giustizia/it/mg_2_5_5.page

²⁴D.P.R. 488 del 1988. „Approvazione delle disposizioni sul processo penale a carico di imputati minorenni”

²⁵Dr. Bory Noémi: A fiatalkorúak a magyar és a spanyol igazságszolgáltatásban, helyzetkép és nemzetközi perspektívák, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog és Államtudományi Doktori Iskola, Budapest 2016.

Főszabályként a fiatalkorúak ügyeiben tartott tárgyalások nyilvánosak, azonban a bíró az elkövető vagy a sértett érdekében elrendelheti zárt tárgyalás tartását. Azt, hogy a fiatalkorúak büntetőügyeiben a média felvételeket készítsen, felvételeket tegyen közzé vagy bármilyen a személyazonosságának megállapítását lehetővé tevő adatokat nyilvánosságra hozzon semmilyen körülmények között nem engedik meg a bírók. Azoknak is, akik a törvény rendelkezései alapján vesznek részt a tárgyaláson, szigorúan tiszteletben kell tartaniuk a fiatalkorú magánélethez fűződő jogát, és az egész eljárás során figyelemmel kell lenniük a fiatalkorú érdekeire, és bizalmasan kell kezelni a rá vonatkozó adatokat. Aki megszegi a fiatalkorúak bírójának rendelkezését és a fiatalkorúval összefüggő személyes, vagy az ügyére vonatkozó adatokat nyilvánosságra hoz, az a törvény értelmében polgári jogi és büntető jogi felelősséggel tartozik.

Franciaországban három lépcsős a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási rendszere. Kisebb súlyú cselekményeknél a rendes bíróság rendszerében egyesbíró jár el, a nagyobb tárgyi súlyú bűncselekményeknél egy városi vagy kerületi bíróból és két ún. assesseurs-ből álló tanács jár el. A legsúlyosabb - élet elleni, nemi erkölcs elleni stb. - cselekmények esetén a Cour d'Assises des mineurs jár el, mint speciális fiatalkorúak bírósága.

Németországban a Jugendgericht jár el fiatalkorú bűnelkövetők esetén. A német rendszer annyiban speciális, hogy egymástól elkülönülten működik a büntetőjogi szankciót alkalmazó fiatalkorúak bírósága (Jugendgericht) és a rehabilitációs, nevelési célú jogkövetkezményt foganatosító Vormundschaftsgericht (helyi gyámhivatal).

Dániában a rendes bíróság jár el fiatalkorú elkövető esetén is, azonban a speciális anyagi jogi és eljárásjogi szabályokat alkalmazva. Az eljáró bíró mellett ezekben az esetekben a gyermekjóléti szolgálat képviselője is közvetlenül részt vesz az eljárásban. A döntést a bíróból és a gyermekjóléti szolgálat képviselőjéből álló külön tanács hozza meg. Dániában a „7+7+ eljárás”-nak nevezett gyorsított eljárásban a fiatalkorú által elkövetett erőszakos vagy más súlyos bűncselekmény nyomozását a rendőrségnek hét napon belül kell végrehajtania, az ezt követő hét napon belül a szociális szolgálatnak cselekvési tervet (crime action plan) kell készíteni, melynek elkészültét követően a vádhatóságnak az ügyet - amilyen gyorsan csak lehet - a bírósághoz kell küldenie.

Finnország, Svédország és Szlovákia kivételével gyakorlatilag valamennyi tagállamban jogszabály rendelkezik arról, hogy tilos a fiatalkorú terheltek személyazonosságára vonatkozó adatokat, az ügyükkel kapcsolatos információkat a médiában nyilvánosságra hozni²⁶.

3. A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatása Magyarországon, különös tekintettel a tárgyalás nyilvánosságának kérdésére

3.1. A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásának történeti előzményei

Magyarországon van történelmi hagyománya a fiatalkorúak külön bíróságainak, amely az 1908 és 1950 közötti időszakból ered.²⁷ Ennek ellenére hazánkban jelenleg nincs külön törvény, önálló kódex a fiatalkorúakra irányadó anyagi, eljárási és végrehajtási jogi szabályokról. A jelenleg hatályos Büntető Törvénykönyv is követi a magyar büntetőjogban közel fél évszázada kialakult hagyományt, mely szerint a fiatalkorú elkövetőkre vonatkozó büntetőjogi szabályokat az egységes büntető törvénykönyv egy külön fejezete tartalmazza. Ugyanez igaz a jelenleg hatályos és a 2018. július 1. napjától hatályba lépő új büntetőeljárási törvényre is, annak ellenére, hogy többször felmerült már egy önálló kódex gondolata, amelynek a lényege az lenne, hogy az azonos életviszonyokra vonatkozó rendelkezéseket egy törvényben foglalná össze: a büntető anyagi jogi, eljárási és büntetés-végrehajtási jogi rendelkezések egy szoros kapcsolatrendszerben, egy helyen kerülnének elhelyezésre.

Az 1913. évi VII. törvénycikk megteremtette a fiatalkorúak bíróságának jogintézményét²⁸ és ennek hatására, a törvény rendelkezéseire figyelemmel 1914-től kezdődően minden büntető hatáskörrel rendelkező törvényszéken létrehozták a fiatalkorúak önálló büntetőbíróságát.

„A fiatalkorúak bírái teszik meg rendszerint az olyan gyermekek esetében szükséges intézkedéseket is, akik a tizenkettedik életévük betöltése előtt büntető jogszabályba ütköző cselekményt követtek el, a fiatalkorúak bírái továbbá sürgős esetekben védő- és óvintézkedéseket tehetnek egyéb kiskorúak

²⁶Dr. Dallosné dr. Farkas Edina: Fiatalkorú terheltek a büntetőeljárásban - a nemzetközi egyezmények és gyakorlat, valamint az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjoga tükrében, Nyíregyháza 2017.,

²⁷Dr. Vaskuti András: A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatása: reformelképzelések, A globalizáció kihívásai - Kriminálpolitikai válaszok, Kriminológiai Közlemények 68., Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest 2010.

²⁸1913. évi VII. törvénycikk a fiatalkorúak bíróságáról.

érdekében is, ha környezetükben az erkölcsi romlás veszélyének vannak kitéve vagy züllésnek indultak és életük tizennyolcadik évét még nem töltötték be.”²⁹

A XX. század elején, amikor ez a törvény készült a jogalkotók még nem ismerték a század második felében megszületett nemzetközi egyezmények követelményrendszerét, a tömegtájékoztatás eszközeit és annak hatásait, elképzelni sem tudták hova fejlődik majd a modern média és a személyiségi jogok milyen szintű védelmet igényelnek majd. De a törvényalkotók mégis, már 1913-ban felismerték, hogy akár az akkor technikai fejlettségnek megfelelő tájékoztatásnak is lehetnek következményei és a tárgyalás nyilvánossága is egy olyan kérdés, ami nem maradhat szabályozás nélkül.

A törvény önálló rendelkezéseket tartalmazott a fiataikorúak ügyeiben történő tájékoztatásra vonatkozóan: „A gyermek vagy fiatakorú ügyében a hatósághoz intézett beadványt, hatósági iratot vagy az eljárásnak bármely részét közzétenni, vagy hatósági eljárás tárgyává tett ilyen ügyről nyomtatvány útján hírt adni a hatóság engedelmével nélkül nem szabad. A megengedett közzétételben a gyermeket vagy a fiatakorút nevének kezdőbetűivel sem szabad megjelölni. A tilalom megszegése az 1897: XXXIV. tc. 20 §-a és az 1912: LIV. tc. 96 §-ának 2. pontja értelmében büntetendő.”³⁰

A tárgyalás nyilvánosságáról pedig a törvény úgy rendelkezett, hogy a fiatakorúak bírósága a fiatakorú bűnügyében a nyilvánosságot belátása szerint kizárhatja. A nyilvánosság kizárás nélkül tartott tárgyaláson is, mint hallgatók csak a hatóságoknak, a gyermekvédő és patronázs egyesületeknek tagjai, ügyvédek, ügyvédhelyettesek, ügyvédjelöltek és joggyakornokok lehettek jelen, a bíróságon azonban a jelenléteket a tárgyalás iránt jogosan érdeklődő más felnőtt egyéneknek is megengedhette.³¹

A II. világháborút követően az 1947. évi XXXIX. törvény szolt a Budapesti Fiatakorúak Bíróságának megalakításáról, azonban ez nem hozott lényeges változásokat.

Az 1950-es évek elején a Csemegi-Kódex általános részét felváltotta az 1950. évi II. törvény (Btá.), a büntető perrendtartásról pedig egy új jogszabály, az 1950. évi III. törvény szolt. A fiatakorúakkal kapcsolatos

²⁹1913. évi VII. törvénycikk, 3. §

³⁰1913. évi VII. törvénycikk 13. §

³¹1913. évi VII. törvénycikk 26. §

büntetőjogi és büntető eljárásjogi rendelkezéseket önálló jogszabály, az 1951. évi 34. számú törvényerejű rendelet tartalmazta (a továbbiakban: Ftvr.)³².

Az Ftvr. rendelkezései alapján a gyermekvédelem végrehajtója a tanácsapparatús lett, a bíróságok pedig a büntető felelősségre vonás szervévé váltak. A rendelet kimondta, hogy a fiatalkorúak büntetőjoga csak viszonylagosan önálló, mert az általános büntetőjog talaján áll, amelynek elvei a fiatalkorúak büntetőjogán belül is érvényesülnek. Kiemelte azt is, hogy a szociális büntetőpolitikával ellentétben a megtorlás, helyette az elkövető megjavítására helyezi a hangsúlyt. Erre figyelemmel a fiatalkorúakkal szembeni büntetőjogi fellépésnek nevelő jellegűnek kell lennie, és a fiatalkorúaknak különleges büntetőjogi elbírálásban kell részesülniük. Bevezette továbbá a dualista jogkövetkezmények rendszerét, a fiatalkorúakkal szemben nevelő intézkedéseket és büntetéseket alkalmaztak³³.

Az 1966. évi 16. számú törvényerejű rendelettel módosított 1962. évi 8. számú tvr. (I. Be.) a szocialista gondolkodás tipikus terméke volt³⁴. Jogtechnikai értelemben megszüntette a fiatalkorúakra vonatkozó külön szabályozást, és saját rendszerébe integrálta a fiatalkorúakra vonatkozó szabályokat, követve az egységes eljárás elvét. Ezzel kimondta, hogy a fiatalkorúak elleni eljárás része az egységes büntetőeljárásnak, lényegét tekintve az alapeljárás mintáját követte, de az életkor bizonyos kérdésekben indokolta az eltérést az általános rendelkezésektől.

Egy 1981-ben született bírósági határozat megfogalmazta, hogy miért is kell a fiatalkorúak elleni eljárást a felnőttekétől elkülönült módon szabályozni. A határozat kiemeli, hogy „a fiatalkorú kritikai, erkölcsi, értelmi fejlődése még ebben az életszakaszban is kialakulóban van, a polgári jogi szabályok szerint korlátozottan cselekvőképes személynek tekintendő, aki még viszonylag csekélyebb élettapasztalattal rendelkezik, nem minden esetben képes maradéktalanul felismerni cselekménye összes társadalomra hátrányos következményeit. A szankciók kiválasztása során a fiatalkorúakkal szemben kevésbé a megtorlás, ehelyett főként a nevelés eszközeit kell alkalmazni.”³⁵

³²1951. évi 34. számú törvényerejű rendelet a fiatalkorúakra vonatkozó büntetőjogi és büntetőeljárásról (XII.24.)

³³Dr. Bory Noémi: A fiatalkorúak a magyar és a spanyol igazságszolgáltatásban, helyzetkép és nemzetközi perspektívák, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog és Államtudományi Doktori Iskola, Budapest 2016.

³⁴Kiráy Tibor: Büntetőeljárás jog, Osiris kiadó, Budapest 2003.

³⁵BH 1981.272

Magyarországon 2011. szeptember 1. előtt a Be. 448.§-ának (1) bekezdése alapján a fiatalkorúak helyi bírósági hatáskörbe tartozó ügyében a megyei bíróság székhelyén lévő helyi bíróság, a Fővárosi Bíróság területén a Pesti Központi Kerületi Bíróság, a megye, illetve a főváros területére kiterjedő illetékességgel járt el.

Az egyes törvényeknek a bíróságok hatékony működését és a bírósági eljárások gyorsítását szolgáló módosításáról szóló 2010. évi CLXXXIII. törvény 165.§-a (2) bekezdésének f./ pontja 2011. szeptember 1. napjával hatályon kívül helyezte a Be. 448. §-ának (1) bekezdését.

Összeségében a fentiek alapján megállapítható, hogy Magyarországon 1913-tól 1951-ig létezett önálló fiatalkorúak bírósága, tehát ennek az intézménynek vannak történelmi hagyományai. Ezt követően 1951-től 1962-ig kizárólagos illetékességű járásbíróságok jártak el a fiatalkorúak ügyeiben, majd 1962-től 2011-ig a fiatalkorúak helyi bírósági hatáskörébe tartozó ügyében a megyei bíróság székhelyén lévő helyi bíróság, a Fővárosi Bíróság területén a Pesti Központi Kerületi Bíróság járt el.

3.2. A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény és az ahhoz kapcsolódó bírói gyakorlat

A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény V. részének XXI. fejezete szabályozza a külön eljárások között a fiatalkorúak elleni eljárást. Főszabályként tehát a fiatalkorúakkal szemben is a törvény általános rendelkezéseit kell alkalmazni, és a külön szabályokat pedig abban az esetben, ha azt a XXI. fejezet előírja. A fiatalkorúak esetében az általános szabályoktól való eltérés oka, hogy velük szemben lefolytatott büntetőeljárás speciális céljai minél hatékonyabb érvényesüljenek. A Be. 447. § (1) bekezdése alapján a fiatalkorúval szemben az eljárást az életkori sajátosságainak figyelembevételével kell lefolytatni és az eljárás célja, hogy elősegítse a fiatalkorúnak a törvények iránti tiszteletét.

Hazánkban nincsen külön fiatalkorúak bírósága és ahogy arra a fentiekben utaltam 2011. szeptember 1. napjától a fiatalkorúak büntetőügyeiben is a Be. 17 §-ának (1) bekezdése alapján az általános illetékességi szabályok léptek előtérbe, azaz eljáró bíróság illetékességét a bűncselekmény elkövetésének a helye alapozza meg.

A Be. alapján első fokon az egyesbíróként eljáró bíró, vagy ha az ügy súlya megkívánja és a bíróság tanácsban jár el, akkor a tanácselnök, másod-, illetve harmadfokon pedig a tanács valamely bírója az Országos Bírói Hivatal elnöke által kijelölt bíró kell, hogy legyen. Az első fokon eljáró tanács egyik ülnök tagja mindig pedagógus, akit a bíróság illetékességi területén működő alapfokú és középfokú nevelési-oktatási intézmények tantestületei jelölnek ki.

A fiatalkorúak ügyeiben a bíróság összetétele lényeges kérdés, hiszen ha nem felel meg a jogszabályi rendelkezéseknek, akkor az abszolút eljárási szabálysértésnek minősül, és a meghozott ítélet hatályon kívül helyezéséhez vezet. A bíróság összetételét minden esetben fel kell tüntetni a jegyzőkönyvekben, a határozaton, és az ügyszám alatt azt is meg kell jelölni, hogy, a bíróság, mint fiatalkorúak bírósága jár el.

A magyar büntetőeljárásról szóló törvény 237. § (1) bekezdése alapján, főszabályként a bírósági tárgyalás nyilvános. A (3) bekezdés négy olyan okot határoz meg, amelyek fennállása esetén a bíróság hivatalból vagy indítványra (ügyész, vádlott, védő, sértett, tanú indítványára) a nyilvánosságot az egész tárgyalásról vagy annak egy részéről indokolt határozattal kizárhatja. Azaz a bíróság zárt tárgyalás tartását rendelheti el erkölcsi okból, az eljárásban részt vevő kiskorú védelme érdekében, vagy ha az eljárásban részt vevő személyek, így különöse a különleges bánásmódot igénylő sértett, illetve a tanú védelme érdekében, vagy a minősített adat védelme céljából. A törvény 238.§ (4) bekezdése úgy rendelkezik, hogy ha a bíróság zárt tárgyalást rendel el, akkor figyelmeztetnie kell a résztvevőket, hogy a tárgyaláson elhangzottakról nem adható tájékoztatást. A 239.§ (2) bekezdése értelmében a bíróság a tárgyaláson hozott határozat rendelkező részét teljes egészében, az indokolást pedig a törvényben meghatározott korlátozással minden esetben nyilvánosan hirdeti ki, akkor is ha a tárgyalásról a nyilvánosságot kizárta. A (3) bekezdés alapján a bíróság nem hirdeti ki nyilvánosan a határozat indokolásának részét képező olyan adatokat, melyek nyilvánosságra hozatala azoknak az érdekeknek a sérelmét eredményezné, amelynek védelmében a zárt tárgyalást elrendelte.”³⁶

A fiatalkorúak elleni eljárásra vonatkozó XXI. fejezet meghatároz egy további esetet, amikor a bíróság a nyilvánosságot a tárgyalásról kizárhatja. A Be. 460 § (1) bekezdése értelmében a nyilvánosságot tehát akkor is ki kell zárni, ha az a fiatalkorú érdekében szükséges. Ugyanennek a szakasznak a (2) bekezdése úgy rendelkezik, hogy „a bíróság elrendelheti, hogy a tárgyalásnak azt a részét, amely a fiatalkorú helyes irányú

³⁶1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról

fejlődését károsan befolyásolhatja, a fiatalkorú távollétében tartásuk meg. Az így lefolytatott tárgyalás lényegét a tanács elnöke a fiatalkorúval - legkésőbb a tárgyalás berekesztése előtt - ismerteti.”³⁷

Tehát ha a bíróság úgy látja, hogy a tárgyalás valamely része káros lenne a fiatalkorúra nézve, akkor őt a tárgyalás bizonyos szakaszairól eltávolíthatja, akár a perbeszéd közben is. Ez is egy eltérés a fiatalkorúak eljárására vonatkozóan az általános szabályokhoz képest, mert a felnőttkorú vádlottakat legkésőbb a bizonyítási eljárás befejezése előtt, ismét a bíróság elé kell állítani. A későbbiekben - legkésőbb a tárgyalás berekesztése előtt - a bíróságnak az ez idő alatt elhangzottak lényegét ismerteti a fiatalkorúval, ekkor is ügyelve az érdekek sérülésének kizárására.

Az elmúlt években számos, a fiatalkorúakkal foglalkozó szakember tett javaslatot arra, hogy szükséges és indokolt lenne egy külön fiatalkorúak bíróságának a felállítása. Ennek okai között többen hivatkoztak arra³⁸, hogy ennek hazánkban van történelmi hagyománya és a jelenlegi szabályozás nincsen igazán összhangban a nemzetközi dokumentumok által megfogalmazott elvárásokkal, illetve a jelenlegi rendszerben nem biztosítható az időszerűség és a szakszerűség.

Az egyes törvényeknek a bíróságok hatékony működését és a bírósági eljárások gyorsítását szolgáló módosításáról szóló 2010. évi CLXXXIII. törvény 165.§-a (2) bekezdésének f./ pontja 2011. szeptember 1. napjával hatályon kívül helyezte a Be. 448. §-ának (1) bekezdését. Ennek a jogszabályi rendelkezésnek a célja, ahogyan a címe is fogalmaz, az időszerűség javítása volt. Ha ebben a kérdésben volt is pozitív hatása, a nemzetközi szervezetek és dokumentumok által megfogalmazott szakszerűségi elvárásoknak továbbra sem felelnek meg a fiatalkorúakra vonatkozó hazai eljárási szabályok.

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága 2014-ben a Magyarországról szóló harmadik, negyedik és ötödik összevont időszakos jelentésre vonatkozó záró észrevételek 57. pontjában sürgeti Magyarországot, hogy a fiatalkorúakra vonatkozó igazságszolgáltatási rendszerét teljes mértékben hozza összhangba az ENSZ Gyermekjogi Egyezményével, különösen a 37., 39. és 40. cikkével, illetve más vonatkozó normákkal is és a 10. számú általános kommentárral. A Bizottság ebben a dokumentumban külön sürgeti hazánkat, hogy állítsa

³⁷1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról

³⁸Dr. Vaskuti András: A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatása: reformelképzelések, A globalizáció kihívásai - Kriminálpolitikai válaszok, Kriminológiai Közlemények 68. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest 2010.

vissza a fiatalok képzésében képeztetett bírák vezetésével működő bíróságait.³⁹

A bírósági eljárás nyilvánosságának elve és a fiatalok magánélethez fűződő jogának a védelme gyakran kerül összeütközésbe. Az általánosan jellemző bírói gyakorlat sem alakított ki egységes álláspontot ennek az ellentmondásnak a kezelésére, és nem is igazán törekszik erre. Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága már több alkalommal aggodalmát fejezte ki a magánélethez fűződő jog védelmének megsértése miatt a fiatalokat érintő igazságszolgáltatásban, és teljes körű védelmet javasolt.⁴⁰

Fiatalok elkövetők a médiában - néhány a sajtóban híressé vált bírósági ügy és ezek hatásai

1. A taxis-gyilkos lányok ügye

1997. novemberben a Ferihegyi repülőtér közelében, két 14 éves lány, előre kitervelten, pénzszerzés céljából, kegyetlenül megölt egy taxist. Nagyon nagy média nyilvánosságot kapott ez az emberölés, amelyet 1998-ban tárgyalta a Fővárosi Bíróság. A tárgyalások végig nyilvánosak voltak, amellyel kapcsolatban - saját bevallása szerint - az ügyben eljáró tanácselnökök is voltak kételyei.⁴¹ Elmondása szerint a két vádlott a nyilvánosság ellenére, a tárgyaláson megnyílt és „mintha élvezték volna a reflektorfényt”, olyan részleteket is elmondtak, amelyeket a rendőrségi nyomozás során nem. A sajtóban megjelent számos cikk részletesen taglalta, hogy a nagyon szegény körülmények között élő vádlottak példaképei a népszerű, korabeli pop együttes, a Spice Girls tagjai voltak, akikhez hasonlóan fényűző életmódra vágytak. Mindenáron pénzt akartak szerezni, ezért tervelték ki azt is, hogy az egyikük által korábban már megismert taxist megölik, ugyanis volt egy Mercedes autója. Az interneten a mai napig nagyon részletes beszámolók találhatóak az ügyről, az elkövetőkről, az elkövetés motivációjáról és körülményeiről. Ezen túl a lányok keresztnéve, a vezetéknevük kezdőbetűjével és fotóik is elérhetőek a világhálón, illetve arra vonatkozó adatok és információk is, hogy a szabadulásukat követően és azóta mi történt velük.

Az ügyben másodfokon eljáró Legfelsőbb Bíróság az ítéletében kifejtette, hogy „a Be. 236.§-ának (1)

³⁹ENSZ Gyermekjogi Bizottság, CRC/C/HUN/CO/3-5. (2014.)

⁴⁰Kézikönyv a Gyermekjogi Egyezmény alkalmazásához (Család, Gyermek, Ifjúság Egyesület, Budapest 2009., szerkesztő: Herczog Mária, 432. oldal)

⁴¹Dr. Vaskuti András: Fiatalok a Kúrián innen és túl, forráshely: http://www.lb.hu/sites/default/files/sajto/uv_2015-10_portre.pdf

bekezdésében meghatározott terjedelemben felülbírálván az ítéletet és az azt megelőző eljárást - mindenekelőtt azt állapította meg, hogy az elsőfokú bíróság megsértette a büntetőeljárás szabályait, amikor nem észlelvén az ezt megalapozó feltétel fennállását a tárgyalásáról a nyilvánosságot nem zárta ki.

A büntetőeljárás alá vont személy általában kiszolgáltatott helyzetben van a nyilvánosan folyó eljárásban betöltött szerepe a közvélemény szűkebb vagy tágabb körében erkölcsileg negatívan értékelt, ezért bizonyos fokig megalázott is. Ez az eljárásjogi helyzet a vádlottak számára szükségképpen egyfajta pszichés terheléssel jár együtt, amelyet - az előbbieknél következően - a nyilvános keretek között folyó eljárás fokoz. A kedvezőtlen hatások fokozottan jelentkeznek az elsőfokú eljárás során, ahol a bizonyítási eljárás lefolytatása megtörténik, és hatványozottan érvényesülnek a 16. életévüket még be nem töltött fiatalok vádlottak esetében, akiknek a személyisége még nem kialakult, s fennáll a személyiségfejlődésük ebből származó károsodásának a veszélye.

Nem vitás tehát, az elbírált ügyben a 16. életévüket még be nem töltött vádlottaknak az érdekét a személyiségfejlődésüket veszélyeztető pszichés terhelés lehetőség szerint történő mérséklése szolgálta. Ez az érdek pedig - háttérbe szorítva a tárgyalás nyilvánosságához fűződő általános érdeket - a Be. 294. §-ának (3) bekezdésében írt rendelkezéssel összhangban szükségessé tette volna már az elsőfokú eljárásban is zárt tárgyalás elrendelését. Az iménti értelmezés egyébként maradéktalanul megfelel az 1991. évi LXIV. törvénnyel kihirdetett, a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban 1989. november 20-án kelt Egyezmény 3. cikkének (1) bekezdésében megfogalmazott követelményeknek.”⁴²

2. Simek Kitty ügye

Erre névre a Google kereső 2018. májusban 0,29 másodperc alatt 41.600 találatot ad ki. Tizenhárom évvel ezelőtt Simek Kitty története foglalkoztatta az egész országot. Ő volt az a fiatalok, aki 2002. augusztus 30-án, 14 éves korában lelőtte alvó mostohaapját, az őt és a beteg édesanyját ért bántalmazások és szexuális zaklatás miatt. Az elsőfokú bíróság 1 év 8 hónap felfüggesztett szabadságvesztésre ítélte, majd másodfokon jogerősen 2 év 2 hónap fiatalokúak börtönében végrehajtandó szabadságvesztés büntetést kapott. Az ítélet miatt az ügy még nagyobb sajtó nyilvánosságot kapott, számos cikk és tanulmány is született

⁴²Legfelsőbb Bíróság Bf.III.199/1999/7. számú határozata

ezzel kapcsolatban. Végül civilszervezetek nyomására a vádlott köztársasági elnöki kegyelemben részesült. Az ügy tárgyalásai az egész eljárás alatt végig nyilvánosak voltak, Simek Kitty és az édesanyja rendszeresen nyilatkozott a sajtónak és 2018. májusban is, azaz a mai napig, a névre a Google kereső 0,29 másodperc alatt 41.600 találatot ad ki. Mindezt egy olyan ügyben, amelynek a vádlottja egy fiatalos volt, akinek a nevét - a nemzetközi egyezményekben megfogalmazott követelmények alapján - az eljárás résztvevőin kívül senki sem ismerhetné.

Egy 2007-ben született kriminológiai tanulmány az ügygel kapcsolatban a következőket írta „*Simek Kittit (vagy Kittyt), a média celebet, ötével ezelőtt, tizennégy évesen, egy emberölési ügy kapcsán alkotta meg a magyar sajtó. A név jelentőségteljes. Kinek a fiatalos bűnelkövetők médiareprezentációja, vagy a családon belüli erőszak jelensége, kinek a magyar gyermekvédelmi rendszer problémái, és az azt körülvevő jogalkotói (és részben szakmai) érdektelenség, kinek pedig az elnöki kegyelmi jog intézményének elavultsága, jut eszébe a lányról, és az ügyéről.*

A Simek Kitty-ügy, a médiában nem szokványos bűnügyi történetként jelent meg. Az eset kapcsán előtérbe került a hősképzés és a személyes motívumok keresése. A közszolgálati tévé a kereskedelmi tévékkel együtt alávetett magát annak a nyomásnak, melyet a bulvár média fejtett ki. A közéleti sajtó kétféleképpen viszonyult a bulvár híradatához. Egyrészt átvett híreket - ez a gyakoribb. Másrészt korrigálni próbálta őket - ez a ritkább. A harmadik viszonyulásmód egyfajta, a bulvárral szembeni elhatárolódásra törekvés - komplex jelenségként kezelik néhány cikkben Simek Kitty sztárrá válásának eseményét.”⁴³

3. A Mortimer-ügy

Az ún. Mortimer-ügy szintén nagyon nagy sajtóvisszhangot kapott. A Mortimer becenévre hallgató 17 éves szakközépiskolai hallgató 2005. május 8-án a társaival a Normafához indult harcművészetet gyakorolni. A Moszkva téren felszálltak a 21-es buszra, ahol a vádlott szóváltásba került a sajtóban csak „Józsikaként” ismertté vált 14 éves sértettel. Mortimer egy karddal átszúrta vitapartnerét, és súlyos, maradandó sérülést okozott ezzel: a sértett lépét később el kellett távolítani. Az ügynek azért is óriási visszhangja volt, mert a

⁴³Virág György-Gyurkó Szilvia-Barabás A. Tünde: „Halál egyenes adásban”-A büntető igazságszolgáltatás megjelenése a tömegkommunikációban - Kriminológiai Közlemények 64. szám. Magyar Kriminológiai Társaság Budapest., 2007.

sértett roma származású volt, ráadásul kiskorú, ezért a sajtó - felelőtlenül - azonnal rasszista indítékú támadást kezdett emlegetni, még azelőtt, hogy akár csak az életveszélyes, kihallgatásra alkalmatlan állapotban lévő sértett meghallgatására sor kerülhetett volna. Tüntetésektől kezdve parlamenti interpellációig minden fórumon elítélték az esetet, 2005. május 8-án és május 29-én rasszizmus elleni demonstráció volt a Moszkva téren. A hatóságok azonban soha nem állították, hogy rasszista indítéka lett volna az elkövetésnek, és ezt a későbbi nyomozás sem igazolta, ráadásul a kihallgatások során kiderült, hogy Mortimer is roma származású.

A Fővárosi Bíróság három év tíz hónap letöltendő börtönbüntetésre ítélte az elkövetőt. A mai napig számos fénykép és újságcikk elérhető az ügy részleteiről, a tárgyalásról, a vádlott és a sértett nyilatkozataival együtt. A bulvár sajtó pedig még 2016-ban⁴⁴ is foglalkozott az ügygel, amikor számos helyen megjelent, hogy a buszos késelő Mortimerként aposztrofált elkövető szegény áldozataként megismert „Józsika”, mára áldozatból elkövető lett. Több helyen is részletesen foglalkoznak a korábbi sértett bűnözői múltjával, mostani büntetéseivel, felidézve ezzel újból a Mortimer-ügy részleteit is, és a mai napig bulvár celebként szerepeltetik az ügy érintettjeit.

4. Kozák Rajmund ügye

Egy roma származású, évekig versenyszerűen bokszoló, az elkövetéskor még fiatal korú fiú 2008. januárban, egy Budapest VIII. kerületében lévő szakközépiskolában úgy megverte az osztálytársát, hogy az néhány óra múlva otthon agyzúzódás következtében elhunyt. A vádlott elmondása szerint a verekedés oka az volt, hogy a sértett többször megjegyzést tett roma származására. A Fővárosi Bíróság első fokú határozatával egy év fiatal korúak fogházbüntetésére ítélte, melynek végrehajtását négy év próbaidőre felfüggesztette. A másodfokon eljáró Fővárosi Ítéltábla két év három hónap végrehajtandó szabadságvesztésre ítélte K. Rajmundot.

Az ügyről az elsőfokú ítélet meghozatala után 2009. december 22-én az alábbi cikk jelent meg az egyik egyébként mérsékeltnek számító, nagy példányszámú, országos napilapban:

⁴⁴www.index.hu, www.blikk.hu

„Éppen majd egy esztendeje, hogy az akkor 17 éves, Kozák Raymund nevű cigány bement az iskolájába. Ott szóváltásba keveredett osztálytársával, mert az megjegyzést tett elkövető cigány származására. Itt, ezen a ponton szakítsuk is meg a történetet. Ugyanis azt, miszerint a későbbi áldozat megjegyzést tett elkövető cigány származására, onnan tudjuk, hogy elkövető ezt vallotta. Ez pedig amúgy kevés. Ez arra elegendő éppen, hogy egy kis mocsok kenődjék a halottra is, s hogy legyen elegendő indíték. Sőt! Olyan világot élünk, ahol ez nem pusztán indíték, de már-már magyarázat is. S mivel jól tudják ezt a cigányok is, hát bármit követnek el, azonnal előállnak a magyarázattal: azért tettem, mert lecigányoztak. Mert megaláztak. Mert bántottak. Mert számkivetettek vagyunk. Eltanulták a cigányok másoktól azt, hogy a származás felmentést ad mindenre. És használják ügyesen, gátlástalanul.

Szóval tegyük zárójelbe azt a kitétel, miszerint az áldozat megjegyzést tett az elkövető származására, és haladjunk tovább a történetben. Tehát Kozák Raymund bement az iskolába, ott szóváltásba keveredett osztálytársával, akivel már az órán összeverekedett. Ezért mindkettőjüket hazaküldték. De Kozák Raymund nem elégedett meg az órai veréssel, ezért az utcán megvárta osztálytársát (előre megfontoltan), és ott úgy megverte őt, hogy néhány órával később otthonában meghalt.

Kozák Raymund tehát előre megfontoltan cselekedett, és halálra verte osztálytársát. (Valakit halálra verni... Nos, az lehet a különös kegyetlenség esete...)

Ezt követően Kozák Raymund nem került előzetes letartóztatásba. Majd idén december 17-én a bíróság egy év felfüggesztett fogházbüntetést szabott ki rá. Tehát még egyszer: EGY évet, FELFÜGGESZTVE, FOGHÁZBAN.

Ökölbe szorul a kéz, és a tehetetlen düh szinte megfojtja az embert. De ez a hirtelen felindulás még nem ment fel bennünket a végig gondolás kötelezettsége alól.

Lássuk tehát: Kozák Raymund immáron tizennyolc éves elkövető, szabatosan fogalmazva gyilkos, otthon van. A „nyóckerben”. És a „nyóckerben” terjed a hír. Beszivárogoz a gettó minden szegletébe, a pincékbe, odvas bérházak közé, patkányzugokba és a csapszékek homályába: „A Raymund hazajött!” „A Raymundot nem merték elítélni!” „Még előzetesbe se volt, egy percet se!” Kozák Raymund, immáron tizennyolc esztendőös gyilkos pedig áll, ahogy csak a cigányok tudnak állni. Kicsi terpeszben, leejtett vállakkal, előrenyújtott fejjel, könyökben meghajlított karokkal, és büszkén néz előre, és azt mondja a tekintete: „Itt vagyok, b...meg! Megöltem a köcsög gádzsót, és itt vagyok! Kell még valakinek valami, b...meg!”

Kozák Raymund tizennyolc éves gyilkos egy hős lett. A gettó hőse, a „nyócker” hőse. A cigányok hőse. Nem merték bántani. Következmények nélkül ölt. Gádzsót ölt - és nem történt semmi. Szalad a hír a gettóban,

befurakszik mindenüvé... Az odvas bérházak közé, pincékbe, patkányzugokba, csapszékek homályába: lehet gádzsót ölni... Mondd azt, hogy a gádzsó bántott, mert cigány vagy, és megölheted...”⁴⁵

Bár ez az ügy nem kapott akkora médianyilvánosságot, mint a korábban ismertetett ügyek, de az ítéletről, a fenti cikken túl, több szélsőséges és rasszista véleményt megfogalmazó internetes portál is gyűlöletkeltő tartalmú cikkeket jelentetett meg, amelyekben a vádlott teljes nevét, fényképét és további személyes adatait is feltüntették.

5. A tatabányai hajléktalan gyilkosság

Tekintettel arra, hogy ez egy jelenleg folyamatban lévő ügy, ezért jelen dolgozatban is csak érintőlegesen foglalkozhatok vele. A vád szerint 2017. április 30-án éjszaka egy 15 éves tatabányai fiatal megölt két hajléktalan férfit. A fiataikorú elfogása óta folyamatosan foglalkozik a sajtó az ügygel. Az eljárás szinte minden mozzanatáról jelentek és jelennek meg cikkek, riportok, amelyekben a folyosón várakozó terheltről készült fotók és felvételek, illetve a tárgyaláson készült felvételek is elérhetőek. Szinte mindenhol megjelent a fiataikorú neve M. Apolló rövidített formában, illetve a személyi, családi körülményeiről a Tatabányai Törvényszék honlapján közzétett tájékoztatóból is értesültek az újságírók, amit aztán nagyon sokan át is vettek. A sajtóközlemény leírja az elkövetőről, hogy az előzetes letartóztatásba kerüléséig az édesanyjával és 5 éves öccsével Tatabányán egy 37 nm-es egyszobás albérletben élt. Az édesanyja gyakran dolgozott délutános műszakban, késő este járt haza, a vádlott dolga volt ilyenkor, hogy az öccsét az óvodából elhozza és ő vigyázott rá. 2017 tavaszán átkerült egy speciális nevelési igényű gyermekek részére fenntartott iskolába, ahol 7. osztályos tanuló volt. Nem szeretett ide járni, ezért kimaradt. Időnként mutatóványosoknál alkalmi munkát végzett, ebből fedezte a kiadásait, mert az édesanyjától nem kapott zsebpénzt. 2008-ban nyilvántartásba került a Gyermekjóléti Központnál az iskolai magatartása és a rossz tanulmányai eredményei miatt, azóta folyamatosan gondozásban volt. 2016-ban bement a gyámhatóságra és kérte, hogy vegyék állami gondozásba, mert az édesanyja nem szereti őt, csak az öccsét. 2017 áprilisában felmerült az intézeti nevelésbe vétele is, magatartási problémák miatt.

A fenti információkat is felhasználva többek között például a következő címekkel jelentek meg cikkek az

⁴⁵www.magyarhirlap.hu/velemeney/itelet.html

ügyről: „Kettős gyilkosság Tatabányán: megkezdődött a gyilkos tinédzser büntetőpere”⁴⁶ vagy „Tatabányai kettős hajléktalan gyilkosság: Macival ölt a 15 éves Apolló?”⁴⁷ Mindegyik cím alatt a portálok képet is közölnek az elkövetőről, igaz ugyan, hogy az arca torzítással került nyilvánosságra, de a keresztnevét is szinte minden cikkben feltüntetik az újságírók. Az egyik cikkben például a kép alatt olvasható rendőrségi tájékoztatásra hivatkozással, hogy „M. Apollót a kettős gyilkosság másnapján fogták el. Akkor mindent bevallott.”⁴⁸ Az elfogása után szinte közvetlenül, a nyomozási bírói ülés előtt a folyosón készült fotók és felvételek „A fiú láthatóan teljesen összetört, kapucniját fejére húzta, nehezen viselte a nagy felhajtást.”⁴⁹ képaláírással elérhetőek, illetve a fiú édesanyja is nyilatkozott az újságíróknak.

Összességében megállapítható, hogy a fentebb ismertetett nemzetközi követelmények, és a konkrét ügyeken keresztül bemutatott hazai gyakorlat még mindig távol áll egymástól. Ráadásul az elmúlt 20 év során a közérdeklődésre számot tartó ügyekben szerzett tapasztalatok, felmerült problémák, a nemzetközi szervezetek folyamatos felhívásai sem visznek közelebb ahhoz, hogy jobban odafigyeljünk a gyakorlatban a fenti problémák kezelésére. A részletesen elemzett ügyekben, szándékoltan szinte teljes terjedelmükben idézett cikkek, írások, információk olyan ügyekben jelentek meg és kerültek nyilvánosságra, amelyeknek a vádlottjai kivétel nélkül fiatalok voltak és akiknek a nevét, a személyazonosságát, a személyes adatait a nemzetközi egyezményekben megfogalmazott követelmények alapján, az eljárás résztvevőin kívül senki sem ismerhetné.

A jogalkotás és a jogalkalmazás számára ajánlásként kellene megfogalmazni, hogy a nyomozati szakaszban ne legyen kiadható olyan információ, ami az elkövető személyének beazonosítására alkalmas. A tárgyalási szakaszban általános szabállyá kéne tenni a nyilvánosság kizárását, de legalább a kép-és hangfelvétel készítésének korlátozását, illetve a tárgyalási jegyzékeken nem szabadna feltüntetni az elkövető nevét. Szükséges lenne bevezetni a sajtó felelősségét és minden olyan internet-szolgáltatót, szerkesztőséget szankcionálni, aki nevet, személyes adatokat, felvételt készít és közzétesz a fiatalok elkövetőkről.

⁴⁶www.kisalfold.hu

⁴⁷www.borsonline.hu

⁴⁸Fordulat: a tatabányai hajléktalángyilkossággal vádolt tini utolsó pillanatban tett vallomása mindent megváltoztathat, forráshely: www.blikk.hu, 2018. május 17.

⁴⁹Forráshely: www.borsonline.hu, 2017. május 4.

3.3. A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény és perspektívái

Az új büntetőeljárás törvény várhatóan 2018. július 1. napjától lép hatályba és számos újdonságot, új jogintézményt vezet be. A kodifikációs munkálatokban résztvevő dr. Frech Ágnes egy interjúban elmondta⁵⁰, hogy a törvényalkotási folyamat során dr. Vaskuti András kúriai bíróval közösen, egy tanulmányban javaslatot tettek a fiatalkorúak különbíróóságának a létrehozására, amely önálló anyagi és eljárásjogi kódexek alapján működne, azonban végül ez az elképzelése nem valósult meg. Változatlan maradt az a koncepció, amelyről a törvény miniszteri indokolása azt írja, hogy a fiatalkorúak elleni büntetőeljárás hagyományosan az egységes büntetőjogi szabályozás részét képezi, külön eljárásként, önálló fejezetbe foglalva.⁵¹

Tehát a 2017. évi XC. törvény XCV. fejezete szól a fiatalkorúak elleni büntetőeljárásra vonatkozó, az általánostól eltérő külön szabályokról. A törvény 676. §-a értelmében a fiatalkorú elleni büntetőeljárásban a törvény rendelkezéseit a külön fejezetben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni. A miniszteri indokolás kifejti, hogy a korábbi szabályozáshoz képest a törvény karakteresen jeleníti meg a fiatalkorúak elleni büntetőeljárás célját, azaz hogy az eljárás a fiatalkorú nevelésének, illetve testi, értelmi, erkölcsi és érzelmi fejlődésének az előmozdításával biztosítsa a fiatalkorú társadalmi beilleszkedését, ismételt bűnelkövetésének megelőzését, és a bűncselekménnyel okozott sérelem jóvátételét.⁵²

A fiatalkorúak elleni külön eljárás azon kevés kivétel közé tartozik a büntetőeljárás törvényben, ahol a nagyobb súlyú ügyekben továbbra is részt vesznek ülnökök az ítélezésben, és „a fiatalkorú elleni büntetőeljárásban ülnökként kizárólag pedagógus, pszichológus, vagy a család-, gyermek- és ifjúságvédelmi szolgáltatás, gyámügyi igazgatás keretében az ellátottak gyógyítását, ápolását, foglalkoztatását, fejlesztését, ellátását, nevelését, gondozását vagy szociális segítségét, a gyermek sorsának rendezését közvetlenül szolgáló, egyetemi vagy főiskolai végzettséghez kötött munkakörben dolgozó vagy korábban dolgozó személy vehet részt.”⁵³

⁵⁰Dr. Frech Ágnes: A büntetőbíró könnyei, forráshely: <https://jogaszvilag.hu/rovatok/a-jovo-jogasza/a-buntetobiro-konnyei>

⁵¹A 2017. évi XC. törvény indokolása a büntetőeljárásról

⁵²2017. évi XC. törvény 677. § és a 2017. évi XC. törvény indokolása a büntetőeljárásról

⁵³2017. évi XC. törvény 680. § (5)

A korábbi szabályozáshoz képest tehát a pedagógusok mellett lehetőséget kapnak más speciális, a fiatalkorúak „kezelésével” kapcsolatos szaktudással rendelkező és a gyermekvédelemben tapasztalatot szerzett szakemberek is az elsőfokú bírói tanács munkájában való részvételre.

Az új büntetőeljárási törvény 436. § (1) bekezdése alapján természetesen - főszabályként - a tárgyalások továbbra is nyilvánosak és ez vonatkozik a fiatalkorúak büntetőügyeinek a tárgyalására is. A törvény a 436. § (4) bekezdésében meghatározza azokat az eseteket, amelyekben a nyilvánosság a tárgyalásról kizárható.

A fiatalkorú elleni büntetőeljáráásban a törvény 691. § (1) bekezdése alapján az előkészítő ülésről, valamint a tárgyalásról az arra alapot adó általános okokon túl akkor is ki lehet zárni a nyilvánosságot, ha az a fiatalkorú érdekében szükséges. A bíróság elrendelheti továbbá, hogy a tárgyalásnak azt a részét a fiatalkorú távollétében tartsák meg, amely a fiatalkorú helyes irányú fejlődését károsan befolyásolhatja. Az így lefolytatott tárgyalás lényegét később a fiatalkorúval ismertetni kell, de olyan módon, hogy az a helyes irányú fejlődését ne veszélyeztesse. A nyilvánosság kizárását és a fiatalkorú távollétében folytatható eljárási cselekményeket lehetővé tevő szabályok, a miniszteri indokolás szerint egyaránt szolgálják a fiatalkorú magán és családi életének védelmét, a helyes irányú fejlődését és a társadalmi beilleszkedésének elősegítését, ezzel megteremtve annak feltételét, hogy a büntetőeljárás jellegéből következő szükségszerű káros hatások a fiatalkorú esetében minimalizálhatóak legyenek.⁵⁴

A törvény 437. § (1) bekezdése értelmében „a zárt tárgyalás tárgyában hozott határozatot a bíróság nyilvános tárgyaláson hirdeti ki.” A 438. § (2) bekezdése alapján a bíróság a tárgyaláson hozott határozat rendelkező részét teljes terjedelmében, indokolását pedig a (3) bekezdésben foglalt korlátozással akkor is nyilvánosan hirdeti ki, ha a tárgyalásról a nyilvánosságot kizárta. A (3) bekezdésben foglaltak szerint a bíróság nem hirdeti ki nyilvánosan azokat a határozat indokolásának részét képező adatokat, amelyek nyilvánosságra hozatala azon érdek sérelmét eredményezné, amelynek védelmében a zárt tárgyalást a bíróság elrendelte.

Az új Be. XVIII. fejezetében találhatóak a nyilvánosság tájékoztatására vonatkozó szabályok. A miniszteri indokolás is felhívja a figyelmet arra, hogy a törvény az előző Be. 74/A.§ rendelkezéseit meghaladva, a sajtóra építő tájékoztatás helyett, haladóbb perspektívából, az Alaptörvény IX.cikk (1)-(2) bekezdésére,

⁵⁴A 2017. évi XC. törvény indokolása a büntetőeljárásról

valamint a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló 2010. évi CIV. törvényre figyelemmel, a szabályozást a nyilvánosság tájékoztatáshoz való jogára fűzi fel. A 108. § (1) bekezdése alapján tehát „mindenkinek joga van ahhoz, hogy a bíróság tárgyalásáról a médiarendszer útján tájékoztatást kapjon.”

A fenti jogosultság deklarálásával egyidejűleg az új törvény 109. § (1) bekezdésében nagyon pozitív annak a megjelenése, hogy a nyilvánosság tájékoztatásának is vannak korlátai, azaz felsorolja azokat az eseteket, amikor a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság megtagadja a tájékoztatást, illetve a kép-, hang-, vagy a kép- és hangfelvétel készítésére vonatkozó engedély megadását. Az engedély megadását az arra jogosult kizárólag a törvényben meghatározott okokból, az abban meghatározott célok eléréséhez vagy biztosításáig szükséges mértékben és időtartamra tagadhatja meg. A bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság a következő öt esetben tagadja meg a kép- és hangfelvétel készítésére vonatkozó engedély megadását:

- ha ezáltal a büntetőeljárásban részt vevő - különösen a különleges bánásmódot igénylő - személy élete, testi épsége, egészsége, magánélethez fűződő joga közvetlen veszélynek lenne kitéve,
- ha a büntetőeljárásban részt vevő - különösen a különleges bánásmódot igénylő - személy személyes adatainak védelméhez elengedhetetlenül szükséges,
- ha elengedhetetlenül szükséges ahhoz, hogy a büntetőeljárásban részt vevő - különösen a különleges bánásmódot igénylő - személy befolyás és megfélemlítés nélkül gyakorolja e törvény szerinti jogait és teljesítse e törvény szerinti kötelezettségeit,
- ha a minősített adat, továbbá zárt tárgyalás esetén a nyilvánosság kizárására okot adó érdekek védelme érdekében elengedhetetlenül szükséges,
- ha az engedély megadása sértené a büntetőeljárás vagy az egyes eljárási cselekmény eredményességét, valamint az eljárási cselekmény folyamatosságát vagy zavartalanságát.

Ezek a rendelkezések a korábbi Be. szabályoknál jóval hangsúlyosabban deklarálják azt, hogy a nyilvánosság tájékoztatásának vannak korlátai, azaz meghatározza azokat a „köztes” eljárási helyzeteket, amikor nem indokolt ugyan zárt tárgyalás elrendelése, de az eljárás valamilyen szempontjából hátrányos az a jellegű legújabbkori médiajelenlét, amelyet az elmúlt két évtizedben megtapasztaltunk a tárgyalóteremben is.

Szerencsés lett volna ezt a rendelkezést, azaz a kép- és hangfelvétel készítés megtagadását a fiatalkorúak elleni büntetőeljárásaira is *expressis verbis* kiterjeszteni. Ezáltal ugyanis az eljárás során sokkal hatékonyabban védené a törvény a fiatalkorú elkövetők magánélethez fűződő jogát és a nemzetközi egyezményekben megfogalmazott követelményekhez, illetve más országokban tapasztalt jó gyakorlatokhoz is közeleddünk volna ezen a területen. És az általános szabályoktól eltérve bírói mérlegelés kérdése lehetett volna annak eldöntése, hogy valamilyen érdekből vagy kérelemre pedig engedélyezhető a kép- és hangfelvétel készítés.

Azért lehetett volna ez egy jó megoldás, mert a gyakorlatban a bírúk a fiatalkorúak ügyeiben viszonylag ritkán rendelnek el zárt tárgyalást, ha igen, akkor is leginkább a fiatalkorú sértettek védelmében. Amennyiben a tárgyalás nyilvános és valamilyen okból az ügy érdeklí a közvéleményt, akkor a jelenlegi szabályozás 109. § (1) bekezdésének a) csak lehetőséget biztosít annak kiküszöbölésére, hogy a fiatalkorú elkövető személyazonosságának beazonosítására alkalmas adatok ne kerüljenek nyilvánosságra. És ez a rendelkezés is jóval inkább általában a sértett védelmére helyezi a hangsúlyt. A másik megoldást a 108. § (2) bekezdése tartalmazza, amikor úgy rendelkezik, hogy a tárgyaláson csak az érintett hozzájárulásával készíthető kép-és hangfelvétel. De véleményem szerint, ez a rendelkezés sem jelent hatékony védelmet, ugyanis annak ellenére, hogy a fiatalkorú úgy nyilatkozik a nyilvános tárgyaláson, hogy nem járul hozzá a kép - és hangfelvétel készítéséhez, az újságírók szinte mégis minden esetben készítenek róla felvételt, amelyet „kikockázva” ugyan, de közzétesznek. A bíróság általában nem hívja fel a figyelmet arra, hogy a kép-és hangfelvétel készítés tilalma, nemcsak a felvétel közzétételének tilalmát jelenti, hanem már önmagában a felvétel készítése is jogsértést valósít meg. Egy fiatalkorú, általában alacsony iskolai végzettségű bűnelkövetőtől, aki nagy valószínűséggel az esetek jelentős részében azt sem igazán fogja fel, hogy mi történik vele az eljárás során, pedig nem várható el, hogy az eljárás során hatékonyan és határozottan lépjen fel a személyiségi jogainak a védelme érdekében az újságírókkal szemben. Pontosan ezért is hangsúlyozzák a nemzetközi egyezmények a fiatalkorúak magánélethez fűződő jogának a hatóságok által történő határozott védelmének a szükségességét, amelyet az új büntetőeljárás törvény azonban továbbra is nélkülöz. A törvény a fiatalkorú magánélethez fűződő jogának védelmével kapcsolatos intézkedések elrendelését a fiatalkorúakra jellemző specialitásokkal kapcsolatos szakképzettséget zömében nélkülöző, és a témával kapcsolatos nemzetközi egyezményeket behatóan nem ismerő bírúkra bízva úgy, hogy ennek a problémának a megoldására egyelőre nincsen kialakult bírói gyakorlat sem.

Felhasznált irodalom

- Dr. Bory Noémi: A fiatalkorúak a magyar és a spanyol igazságszolgáltatásban, helyzetkép és nemzetközi perspektívák, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog és Államtudományi Doktori Iskola, Budapest 2016.,
- Council of Europe Strategy for the Rights of the Child (2016-2021) Children's human rights CM (2015) 175 final 2016. március 3., <https://rm.coe.int/168066cff8>,
- General Comment No. 10. (2007) Children's rights in juvenile justice, CRC/C/GC/10, 25 April 2007.,
- Dr. Dallosné dr. Farkas Edina: Fiatalok terheltek a büntetőeljárásban - a nemzetközi egyezmények és gyakorlat, valamint az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjoga tükrében, Nyíregyháza 2017.,
- Herczog Mária: Kézikönyv a Gyermekegyezmény alkalmazásához (Család, Gyermekek, Ifjúság Egyesület, Budapest 2009., 432. oldal)
- Király Tibor: Büntetőeljárás jog, Osiris kiadó, 2003.,
- Kiss Anna: Média és büntetőeljárás (Kriminológiai tanulmányok, 41.). Magyar Kriminológiai Társaság, 2004.,
- MacKenzie, Brian: Extrajudicial Speech, Judicial Ethics in the New Media Age, Reynolds Courts and Media Law Journal, 2012.,
- Navratil Szonja: Az igazságszolgáltatás nyilvánossága különös tekintettel a bírósági tárgyalások nyilvánosságára, Eötvös Károly Intézet, 2010.
- P4 Radio Hele Norge ASA v. Norway, European Court of Human Rights, no. 76682/01 (06.05.2003.),
- Taylor, Charlie: Review of the Youth Justice System in England and Wales, Lord Chancellor and Secretary State for Justice, London 2016.,
- Dr. Vaskuti András: A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatása: reformelképzelések, A globalizáció kihívásai - Kriminálpolitikai válaszok, Kriminológiai Közlemények 68., Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest 2010.,
- Virág György-Gyurkó Szilvia-Barabás A. Tünde: „Halál egyenes adásban”-A büntető igazságszolgáltatás megjelenése a tömegkommunikációban - Kriminológiai Közlemények 64. szám, Magyar Kriminológiai Társaság Budapest, 2007.,

- V. and T. v. UK., European Court of Human Rights, No. 24724/94. és No. 24888/94. Strasbourg, 16 December 1999.,

Forrásjegyzék

- Council of Europe Strategy for the Rights of the Child (2016-2021) Children's human rights CM (2015) 175 final 2016. március 3., <https://rm.coe.int/168066cff8>,
- General Comment No. 10. (2007) Children's rights in juvenile justice, CRC/C/GC/10, 25 April 2007.,
- ENSZ Gyermekjogi Bizottság, CRC/C/HUN/CO/3-5. (2014.),
- Európa Tanács CJ-S-CH (2010.) 3E. Strasbourg, December 2009. <https://rm.coe.int/168045f63c>,
- Gyurkó Szilvia: Nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott elvárások a 18 éven aluli gyermekek büntetőigazságszolgáltatási rendszeréről, http://unicef.mito.hu/c/document_library/get_file?p_L_id=13301&noSuchEntryRedirect=viewFullContentURLString&fileEntryId=95786,
- The history of juvenile justice - Dialogue on Youth and Justice, ABA Division for public education <https://www.americanbar.org/content/dam/aba/migrated/publiced/features/DYJpart1.authcheckdam.pdf>,
- Il sistema di giustizia minorile e il minore autore di reato, Ministero di giustizia, Roma 2011., https://www.giustizia.it/giustizia/it/mg_2_5_5.page,
- Dr. Vaskuti András: Fiatalkok a Kúrián innen és túl, forráshely: http://www.lb.hu/sites/default/files/sajto/uv_2015-10_portre.pdf
- Dr. Frech Ágnes: A büntetőbíró könnyei, forráshely: <https://jogaszvilag.hu/rovatok/a-jovo-jogasa/a-buntetobiro-konnyei>,
- <http://www.justice.gc.ca/eng/cj-jp/yj-jj/tools-outils/back-hist.html>

Felhasznált jogszabályok jegyzéke

- Az ENSZ Közgyűlés által 1966. december 16-án elfogadott és hazánkban az 1976. évi 8. törvényerejű rendelettel kihirdetett Polgári és Politikai Jogok Egyezségokmánya,

- Az emberi jogok és az alapvető szabadságjogok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt, és Magyarországon az 1993. évi XXXI. törvénnyel kihirdetett Emberi Jogok Európai Egyezménye,
- Az ENSZ 1989-ben kelt Gyermekjogi Egyezménye,
- D.P.R.488 del 1988. „Approvazione delle disposizioni sul processo penale a carico di imputati minorenni”,
- 40/33. ENSZ Közgyűlési határozat, 1985. november 29.,
- 45/113. ENSZ Közgyűlési határozat, 1990. december 14.,
- 45/112. ENSZ Közgyűlési határozat, 1990. december 14.,
- 45/110. ENSZ Közgyűlési ajánlás, 1990. december 14.,
- Youth Criminal Justice Act, Ottawa (Canada) 2003.,
- 58/1995. AB határozat,
- 20/2005. (V. 26.) AB határozat,
- 873/B/2008. AB határozat,
- 13/2013. AB határozat,
- BH 1981.272.,
- Legfelsőbb Bíróság Bf.III.199/1999/7. számú határozata,
- 1913. évi VII. törvénycikk a fiatalkorúak bíróságáról,
- 1951. évi 34. számú törvényerejű rendelet
- 1962. évi 8. számú tvr. (I. Be.),
- A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény,
- A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény,
- 2010. évi CLXXXIII. törvény,
- A 2017. évi XC. törvény miniszteri indokolása a büntetőeljárásról.